T.C.
ANAYASA MAHKEMESİ

ARAŞTIRMA VE İÇTİHAT BİRİMİ
(AR-İÇ)

KARARLAR BÜLTENİ

SAYI: 4

EKİM 2013-ARALIK 2013

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı

DÖRDÜNCÜ SAYIYA ÖNSÖZ

23 Eylül 2012 tarihinde bireysel başvurunun işlemeye başlaması ile birlikte Anayasa Mahkemesi yeni bir döneme girmiştir.

İlk olarak Mahkemenin karar veren yargısal oluşumlarının sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir: Daha önce sadece Genel Kurul şeklinde karar verirken artık bireysel başvuruların kural olarak esası hakkında karar vermek üzere iki bölüm ve kabul edilebilirliğinin tespiti için her bir bölüm altında üçer komisyon oluşturulmuştur. Mahkemenin bölümleri ve komisyonları arasında konu itibarıyla yetki açısından bir ayrım yapılmadığını belirtmek gerekir. Her bölüm ve her komisyon bireysel başvuruya ilişkin herhangi bir konuda karar alabilmektedir. Bu da Mahkemenin farklı birimlerinin verilen kararlardan haberdar olması zorunluluğunu getirmektedir.

İkinci olarak norm denetimi yaparken Mahkemenin verdiği kararların sayısı ve çeşidinin bireysel başvuruya göre son derece az olduğu bilinmelidir. Başvuru ve kararların sayısındaki bu artış, verilen kararların gerek Mahkeme çalışanları gerekse diğer muhatapları tarafından bilinir kılınması çabasını gerek kılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin yargısal oluşumları kararlarını verirken daha önce kendisinin ve diğer oluşumların verdiği kararları dikkate almak zorundadır. Mahkemenin bu anlamda belki de *en zorlu sınavı içtihatta istikrarın sağlanmasıdır*. Bu zorluğun aşılması her şeyden önce içtihadın bilinebilirliği ile mümkündür. Ancak bu, Mahkemenin daha önceki içtihadını izlemek zorunda olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır. Bununla beraber eğer Mahkeme daha önceki içtihadını değiştirmek istiyorsa, bunun haklı ve ikna edici gerekçelerini ortaya koymalıdır ki hukuki güvenliğine saygı göstermiş olsun ve inandırıcılığını temin edebilsin.

Bireysel başvurunun muhataplarının da kararları bilmesi ve takibi önemlidir. Mahkemenin yerleşik içtihadını bilen kişiler, başvurularının başarı şansı konusunda belli kanaate sahip olacaklarından başvurularını ona göre formüle edecekler ya da başarı şansı yoksa hiç başvuru yapmayabileceklerdir. Böylece Mahkeme de gereksiz iş yükünden kurtulacaktır.

İçtihadın tanınmasında yaşanabilecek sıkıntıları aşmak ve onun bilinebilirliğinin sağlayacağı yararlar göz önünde bulundurularak Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nde Araştırma ve İçtihat Birimine bu yönde bir görev de verilmiştir: "*Genel Kurul, Bölümler ve Komisyonlarca verilen ve içtihat açısından önem arz eden kararları takip ederek, bu konuda Mahkeme birimlerinde görev yapanların bilgilendirilmesi için dokümanlar hazırlamak ve gerekli çalışmaları yapmak*." (md. 26/2ç)

Bu sebeple Anayasa Mahkemesinin Bölümlerinden çıkan kararların herkes tarafından daha kolay bir şekilde bilinebilir kılınması için belli dönemler halinde kararın esaslı noktalarını ön plana çıkartarak anlatan bir Bülten çıkarılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Bültenin elektronik ve basılı şekilde üçer aylık dönemler halinde çıkarılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Elinizdeki bültende Bölümler

tarafından Mahkeme İçtüzüğünün 33/3. maddesi çerçevesinde ilke kararını niteliğinde verilen bütün kararlara yer verilmektedir.

Bültende kararların sunumunda yer alan başlıklardan;

"*Karar Bilgileri*", kararın hangi yargısal oluşum tarafından verildiği, kararın tarihi ve sayısına ilişkin karar künye bilgisidir.

"*Sistematik Kavramlar Dizisi*", o kararın ilgili olduğu kavramları ön plana çıkartmaktadır. Bu kavramlar anayasada geçen kavramlar olabileceği gibi (hukuk devleti vb.), Mahkemenin kendi içtihadını ile geliştirdiği kavramlar da (hukuk güvenliği, belirlilik ilkesi vb.) olabilir. Ayrıca bu kavramların mutlaka Mahkemenin esas incelemesine ilişkin olmasına da gerek yoktur. Usule ilişkin bir takım kavramların da (başvuru usulü, kişi bakımından yetkisizlik, açıkça dayanaktan yoksunluk vb.) burada yer almasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu kısmın temel amacı, kavramlar üzerinden giderek okuyucunun Mahkemenin belli alandaki içtihadına kolayca erişiminin sağlanmasıdır.

"*Kararın Özü*" başlığı altında kararın esas itibarıyla ilkesel anlamda ne anlattığı ifade edilmek istenmektedir. Mahkemenin bir hükme varırken hangi ilkeleri ve argümanları kullandığı kısa ve veciz bir şekilde aktarılmaktadır. Başka bir anlatımla başvurudan (iptal, itiraz ya da bireysel başvurudan) bağımsız olarak Mahkemenin bu kararda kullandığı ilkeler ortaya konulmaktadır. Bir önceki başlıkta geçen kavramlar bir anlamda Mahkeme içtihadı ile açılmaktadır.

Eğer karar konusunda daha ayrıntılı bir bilgiye ihtiyaç duyulursa bu durumda "*Kararın özeti*" başlığına bakılması uygun olacaktır. *"Kararın özeti"* şu hususları içermektedir: İlk kısımda objektif bir şekilde hak ihlali iddiasını çevreleyen olay ve olguların özeti yapılmaktadır. Bunun hemen ardından başvurucunun iddiaları ve talebi sıralanmaktadır. İkinci kısımda Mahkemenin somut olay bağlamında ihlal iddialarını değerlendirirken kullanacağı ilkeler ortaya konulmakta ya da hatırlatılmaktadır.

Son kısımda ise Mahkemenin vardığı sonuç kısa gerekçesiyle birlikte aktarılmaktadır. Bültenin elektronik versiyonunda sayfanın en sonunda Genel Kurul ve Bölümlerin kararlarının aslına ulaşılmasını sağlamak amacıyla köprü oluşturulmuş, kararların yayınlandığı internet adresi verilmiştir.

ARAŞTIRMA VE İÇTİHAT BİRİMİ

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM KARARLARI 5

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2012/660 sayılı kararı. 6
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2012/791 sayılı kararı. 10
Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2012/1061 sayılı kararı. 14
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2012/1158 sayılı kararı. 17
Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 4/12/2013 tarih ve 2012/1272 sayılı kararı. 20
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2012/1303 sayılı kararı. 25
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 2/10/2013 tarih ve 2013/1123 sayılı kararı. 28
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 2/10/2013 tarih ve 2013/1718 sayılı kararı. 32
Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2013/723 sayılı kararı. 34
Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2013/1430 sayılı kararı. 38
Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 2/10/2013 tarih ve 2013/1613 sayılı kararı. 40
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2013/2355 sayılı kararı. 44
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2012/615 sayılı kararı. 48
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2012/850 sayılı kararı. 50
Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2012/998 sayılı kararı. 53
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2013/772 sayılı kararı. 57

BÖLÜM KARARLARI

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2012/660 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi:

Kabul edilemezlik nedenleri

- Başvuru yollarının tüketilmemiş olması
- Açıkça dayanaktan yoksunluk

Adil yargılanma hakkı

- Kamu görevlileriyle ilgili uyuşmazlıklar
- Silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılanma hakkı
  - Başsavcılığın ve Raportörünün görüşü
  - Gizli bilgi ve belgelerin verilmemesi
- Mahkemeye erişim hakkı
  - Vekâlet ücreti
  - Dava açma süresinin başlangıcı
- Hukuki güvenlik
  - Öngörülebilirlik

Kararın Özü:

Kamu görevlileri ile ilgili uyuşmazlıklar kural olarak adil yargılanma hakkı kapsamındadır. Bunun istisnası devlet ile ona özel bir güven ve sadakat bağıyla bağlı olan kamu görevlileri (asker, polis vb.) ile devlet arasındaki uyuşmazlıklar bakımından söz konusu olabilir. Bunun için de; uyuşmazlığa ilişkin mahkemeye başvuru hakkının tanınmamış olması ve bu yoksun bırakmanın devletin menfaatiyle ilgili objektif sebeplerle haklı kılınmış olması gerekir.

Başsavcılık görüşünün önceden taraflara tebliğ edilmesi ve karşı görüşlerini hazırlama imkânı verilmesi, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin bir gereğidir. Bununla birlikte başvurucunun, başsavcılık görüşü tebliğ edilmiş olsaydı mahkeme önünde dile getiremediği hangi ilave tezleri ileri süreceğine ilişkin açıklamada bulunup bulunmadığı ve mahkemenin kararını verirken başsavcılık görüşüne dayanıp dayanmadığının da göz önünde tutulması gerekir.

İdarenin taraf olduğu davalarda, davanın reddi hâlinde vekâlet ücreti alınması, dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Dava açma süresine ilişkin açık kuralların öngörülemeyecek şekilde olağan anlamından farklı yorumlanması sonucu davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmesi, mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Kararın Özeti:

Subay olarak görev yapan ve Ankara'da 2009 yılı paraşütle atlama sırasında geçirdiği kaza sonucu yaralanan ve uzun süre tedavi gören, 2010 yılı Eylül ayında Ağrı ili Doğubayazıt ilçesine atanmasından sonra da tedavisi devam eden başvurucu, 21/3/2012 tarihinde ancak kendisine tebliğ edilebilen atama işlemine karşı 11/4/2012 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesine (AYİM) dava açmış ancak tebligatın sonradan yapılmasına karşılık atamaların 17/9/2010 tarihinde doküman yönetim sisteminde yayımlandığı ve başvurucunun bunu öğrendiği, dava açma süresinin bu tarihten başladığı gerekçesiyle dava, süre aşımı nedeniyle reddedilmiştir. Başvurucu, ilgili kanun hükümlerine göre dava açma süresinin işlemin tebliğinden itibaren başlamasına ve süresi içinde davasını açmasına rağmen davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmesinin, davalı idare tarafından sunulan gizlilik dereceli bilgilerin kendisine tebliğ edilmemesinin, davası reddedilirken başsavcının ve raportörün düşüncesinin kendisine bildirilmemesinin ve aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Konu Bakımından Yetki)

Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına atıfla, ilke olarak kamu görevlileri ile ilgili uyuşmazlıkların adil yargılanma hakkı kapsamında ele alınabileceğini, istisna olarak devlet ile ona özel bir güven ve sadakat bağıyla bağlı olan kamu görevlileri (asker, polis vb.) ile devlet arasındaki uyuşmazlıkların adil yargılanma hakkının kapsamı dışında tutulabilmesi için; uyuşmazlığa ilişkin mahkemeye başvuru hakkının tanınmamış olması ve bu yoksun bırakmanın devletin menfaatiyle ilgili objektif sebeplerle haklı kılınmış olması gerektiğini belirtmiş, somut olayda istisnai durum söz konusu olmadığından uyuşmazlığın konu bakımından yetki kapsamında olduğu sonucuna varmıştır.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Gizli Belgelerin İletilmediği)

Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarına atıfla, bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği, başvurucunun, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarının öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtları zamanında bu mercilere sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerektiğini, bu şekilde olağan denetim mekanizmaları önünde ileri sürülüp takip edilmeyen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin iddiaların, bireysel başvuru konusu yapılamayacağını hatırlatmıştır.

Mahkeme, somut olayda başvurucunun gizli belgelerin sunulmadığına ilişkin iddialarını kanun yollarında ileri sürülmeksizin bireysel başvuruda bulunulduğunu dikkate alarak, başvurunun bu bölümünün "*başvuru yollarının tüketilmemiş olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Başsavcının ve Raportörün Görüşünün Bildirilmediği)

Anayasa Mahkemesi, AİHM kararlarına atıfla, Başsavcılık görüşünün önceden taraflara tebliğ edilmesinin ve karşı görüşlerini hazırlama imkânı verilmesinin adil yargılanma hakkı kapsamında olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin gereği olduğunu, raportör hâkimin görevi ve yargılama sürecindeki pozisyonunun savcılık makamı ile aynı olmadığını, bunların soruşturma yapmayıp daha önce soruşturması tamamlanmış bir dosya hakkında yazılı veya sözlü olarak görüşlerini açıkladıklarını, mahkeme üyelerini etkileyebilecek kanaatler ileri sürmeleri mümkün olmakla birlikte bu görevi mahkeme veya daire başkanını temsilen yerine getirdiklerini belirtmiştir. Mahkeme, somut olayda ilk derece yargılaması sırasında Başsavcılık ve Raportörün görüşünün önceden taraflara tebliğ edilip edilmediğinin anlaşılamadığını, karar düzeltme incelemesi sırasında Başsavcılık görüşünün başvurucuya tebliğ edildiğini; diğer taraftan başvurucunun ilk derece yargılaması sırasında başsavcılık ve raportörün görüşü tebliğ edilmiş olsaydı mahkeme önünde dile getiremediği hangi ilave tezleri ileri süreceğine ilişkin olarak herhangi bir açıklamada bulunmamış olduğunu; AYİM'in kararını verirken Başsavcılık ve Raportörün görüşüne dayanmadığını, dolayısıyla başvurucunun yargılamanın sonucunu etkileyecek usuli bir imkândan mahrum bırakıldığının söylenemeyeceğini gerekçe göstererek, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna varmış ve başvurunun bu bölümünün "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Mahkemeye Erişim Hakkı-Vekâlet Ücreti)

Mahkeme, önceki kararlarına atıfla, yargılama giderlerinin kural olarak mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil edebileceğini ancak, gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebileceğini, öngörülen yükümlülüklerin dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkını ihlal etmeyeceğini hatırlatmış, somut olaydaki vekâlet ücretinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini belirterek başvurunun bu bölümünün "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Mahkemeye Erişim Hakkı-Dava Açma Süresinin Başlangıcı)

Mahkeme, öncelikle Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve açıkça keyfilik içermedikçe derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hataların bireysel başvuru incelemesinde ele alınamayacağını hatırlatmış, dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesinin, bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça hukuki belirlilik ilkesinin gereği olduğunu ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmayacağını, bununla birlikte öngörülen süre koşullarının açıkça hukuka aykırı olarak yanlış uygulanması ya da yanlış hesaplanması nedeniyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru hakkını kullanamamaları hâlinde mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmiş olacağını belirtmiş, mahkemelerin usul kurallarını uygularken bir yandan davanın hakkaniyetine halel getirecek kadar katı şekilcilikten, öte yandan kanunla öngörülmüş olan usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak kadar aşırı bir esneklikten kaçınmaları gerektiğini, usul kurallarının, hukuki güvenliğin sağlanması ve yargılamanın düzgün bir şekilde yürütülmesi sonucu adaletin tecelli etmesine hizmet etmek yerine kişilerin davalarının yetkili bir mahkeme tarafından görülmesi bakımından bir çeşit engel hâline gelmeleri durumunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmiş olacağını vurgulamıştır. Mahkeme somut olayda, AYİM'in davanın süre bakımından reddi kararında başvurucunun atama işlemini çeşitli şekillerde öğrendiği ayrıntılı olarak açıklanmış olsa da; 1602 sayılı Kanun'un 40. maddesinde idari işlemlere karşı dava açma süresinin işlemin tebliğinden itibaren altmış gün olduğunun açık bir şekilde kurala bağlanmış olduğunu, AYİM'in kanunen başvurucuya tebliğ edilmeyen atama işlemine yönelik dava açma süresini, uyuşmazlık konusu açık kuralı göz ardı ederek, başvurucunun atama işlemini öğrendiği tarih olarak esas almasının ve davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddine karar vermesinin, başvurucunun idari işleme yönelik iddialarının esasının mahkemece incelenmesine engel olduğunu, ilgili yasal düzenlemelere verilecek olağan anlamın belli olduğunu ve başvurucunun buna göre kendisine muamele edileceğini beklediğini, AYİM'in somut davadaki uygulaması yönünde yerleşmiş içtihat olduğunun ne derece mahkemesi kararında belirtildiğini ne de Bakanlık görüşünde ileri sürüldüğünü, dolayısıyla başvurucunun dava açarken (hukuki yardımdan yararlansa bile) açık kanun hükmünden farklı bir şekilde kendisine muamele edileceğini beklemesini gerektiren bir durumun eldeki belgelere göre bulunmadığını, buna göre derece mahkemesinin yorumunun öngörülemez nitelikte olduğunu belirtmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvurunun koşulları içinde derece mahkemesinin önceden öngörülemeyecek şekilde açık kanun hükmünü olağanın dışında yorumlamayarak davayı reddetmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar vermiş, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılmasına hükmetmiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2012/791 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi:

Kabul edilemezlik nedenleri

Açıkça dayanaktan yoksunluk

Maddi ve manevi varlığın korunması (Anayasa'nın 17. maddesi)

Vücut bütünlüğü

Negatif ve pozitif yükümlülükler

Adil yargılanma hakkı

Askeri personelle ilgili uyuşmazlıklar

Mahkemeye erişim hakkı

Vekâlet ücreti

Sınırlandırma nedeni öngörülmeyen haklar

Kararın Özü:

Asker kişilerin, askeri idarenin eylem ve işlemlerinden doğan kişisel zararlarının tazmini talepleri, "medeni hak ve yükümlülük" niteliğinde olup adil yargılanma hakkı kapsamına dâhildir.

Devletin, egemenlik alanında yaşayan ve kontrolü altında bulunan kişilerin maddi ve manevi varlıklarına yönelen müdahaleleri önleme, önlenememiş olan müdahalelere yönelik olarak da gerekli soruşturma, kovuşturma, failleri tespit edip cezalandırma ve gerektiğinde bundan doğan zararları etkili bir şekilde bizzat karşılama veya sorumlularına karşılatma yükümlülüğü bulunmakta olup kişilerin vücut bütünlüğüne yapılan bir müdahaleden doğan zararlara yönelik etkili bir tazminin sağlanamadığı ve bu çerçevede devletin, Anayasa'nın 17. maddesinden doğan koruma yükümlülüğünü yerine getirmediği durumlarda, kişinin vücut bütünlüğünün korunduğundan söz edilemez. Zararların giderilmesine yönelik etkili bir tazminin sağlanması için gerekli inceleme ve araştırmalar yapıldıktan sonra, bir keyfilik söz konusu olmadıkça, Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin tazminat miktarının belirlenmesine ilişkin takdir yetkisine müdahalede bulunamaz.

İdarenin taraf olduğu davalarda, davanın reddi hâlinde vekâlet ücreti alınması, dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez. Buna karşılık lehe verilen mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, önemli ölçüde etkisizleştiren, ölçülü olmayan bir vekâlet ücretine hükmedilmesi, mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğurur.

Kararın Özeti:

Jandarma er olarak askerlik görevini ifa etmekte iken bir terör eyleminde yaralanan başvurucuya, Jandarma Genel Komutanlığınca 11.771,20 TL tazminat ödenmesine karar verilmiş, başvurucu bu tazminatı yeterli bulmayarak İçişleri Bakanlığı aleyhine Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) tam yargı davası açmış, davalı idareden 200.000,00 TL maddi, 100.000,00 TL manevi tazminat ve adli yardım taleplerinde bulunmuş, adli yardım talebi kabul edilmiş, yargılama sırasında bilirkişi raporunda başvurucunun maddi zararının 5.311,00 TL olduğunun tespit edilmesi üzerine başvurucu, maddi tazminat talebinin 180.000,00 TL'lik kısmından feragat etmiş, AYİM, bilirkişi raporu doğrultusunda başvurucu lehine 5.311,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata, başvurucu aleyhine ise reddedilen tazminat talepleri üzerinden hesaplanan 18.531,34 TL avukatlık ücretine hükmetmiştir. Başvurucu, tazminatın hesaplanmasında bazı hususların dikkate alınmayarak yetersiz miktarda tazminata hükmedilmesinin; hukuk muhakemesi sisteminde yer alan ıslah müessesesinin, askeri idari yargılama usulü yönünden öngörülmemesi nedeniyle hak kaybına uğramamak için zorunlu olarak yüksek tuttuğu tazminat miktarının reddedilen kısmı üzerinden sonradan yürürlüğe giren düzenlemeye dayanılarak vekâlet ücretine hükmedilmesinin hak arama hürriyetinin kullanılmasını engellediğini ileri sürmüştür.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Konu Bakımından Yetki)

Anayasa Mahkemesi, asker kişilerin, askeri idarenin eylem ve işlemlerinden doğan kişisel zararlarının tazmini taleplerinin, "*medeni hak ve yükümlülükler*" kavramı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkının koruma alanı içinde yer aldığını belirtmiş ve somut başvuruyla ilgili olarak konu bakımından yetkili olduğu sonucuna varmıştır.

Maddi ve Manevi Varlığın Korunması Yönünden (Vücut Bütünlüğü- Negatif ve Pozitif Yükümlülükler)

Anayasa Mahkemesi, öncelikle, devletin, egemenlik alanında yaşayan ve kontrolü altında bulunan kişilerin maddi ve manevi varlıklarına yönelen müdahaleleri önleme, önlenememiş olan müdahalelere yönelik olarak da gerekli soruşturma, kovuşturma, failleri tespit edip cezalandırma ve gerektiğinde bundan doğan zararları etkili bir şekilde bizzat karşılama veya sorumlularına karşılatma yükümlülüğü bulunduğunu, kişilerin vücut bütünlüğüne yapılan bir müdahaleden doğan zararlara yönelik etkili bir tazminin sağlanamadığı ve bu çerçevede devletin, Anayasa'nın 17. maddesinden doğan koruma yükümlülüğünü yerine getirmediği durumlarda, kişinin vücut bütünlüğünün korunduğundan söz edilemeyeceğini belirtmiştir. Mahkeme, somut olayda askerlik görevi sırasında terör eylemi sonucunda yaralanan başvurucunun, bu olay nedeniyle kendisine yeterli ve adil bir tazmin sağlanmadığı iddiasının, Anayasa'nın 17. maddesinin koruma alanı kapsamında yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvurucunun maddi zararının başvurucu hakkında düzenlenen tıbbi raporlar, iş

gücü kaybı, sakatlık oranı, ilgili Kanun'a dayalı olarak yapılan nakdi tazminat ödemesi, asgari ücret miktarı ve diğer faktörler dikkate alınarak bilirkişi marifetiyle hesaplanmış olduğunu ve manevi zararının tespit edilmiş olduğunu, belirlenen tazminat miktarları ile davanın koşulları ve başvurucunun uğradığı zararlar arasında açık bir orantısızlığın bulunmadığını tespit etmiştir.

Mahkeme, bu nedenle tazminat miktarlarının belirlenmesi konusunda derece mahkemesinin takdir yetkisine müdahalesinin söz konusu olamayacağını belirtmiş ve bir ihlal olmadığının açık olduğu sonucu vararak başvurunun bu bölümünün "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Mahkemeye Erişim Hakkı-Vekâlet ücreti)

Anayasa Mahkemesi, mahkemeye erişim hakkının, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini; gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebileceğini ancak bu yükümlülüklerin dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkını ihlal etmeyeceğini; davanın özel koşulları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığının, mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil ettiğini belirtmiştir. Mahkeme ayrıca, Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte, bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olmadığını; taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemelerin mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahalelerin meşru görülebileceğini ancak bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklenmemiş olması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, somut olayda, başvurucunun maddi durumunun elverişsiz olması nedeniyle lehine adli yardım kararı verildiğini, ayrıca dava açıldığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğunu, bilirkişi raporlarının tamamlanmasından sonra fazlaya ilişkin taleplerinden feragat etmesine rağmen bunun mahkemece kabul edilmediğini ve hak kazandığı tazminatın yaklaşık 3/4'ünü vekâlet ücreti adı altında davalı idareye geri ödemek zorunda bırakıldığını ve açılan tazminat davasının bu şekilde başvurucu açısından anlamsız hâle geldiğini tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varmış ve bu HAKKIN İHLAL EDİLDİĞİNE karar vermiş, başvurucu lehine manevi tazminata hükmetmiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2012/1061 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi:

Kabul edilemezlik nedenleri

Açıkça dayanaktan yoksunluk

Adil yargılanma hakkı

Bağımsız ve tarafsız mahkeme

AYİM

Mahkemeye erişim hakkı

Vekâlet ücreti

Zorla çalıştırma ve angarya yasağı

Eşitlik ilkesi

Kararın Özü:

Bir hukuk kuralının ne şekilde yorumlanacağına ilişkin şikâyetler, kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup bunların açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde hâkim sınıfından olmayan subayların bulunması, gerekli güvenceler sağlanmış olduğundan anılan mahkemenin bağımsızlığına etki etmez.

İdarenin taraf olduğu davalarda, davanın reddi hâlinde vekâlet ücreti alınması, dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez. Bu değerlendirme yapılırken vekâlet ücreti miktarının ülke şartlarında ne anlam ifade ettiği, başvurucunun ödeme gücü ve davanın özel şartları gibi hususların dikkate alınması gerekir.

Kararın Özeti:

Deniz astsubayı olarak görev yapan başvurucu, altı ayrı emirle başka bir ilde toplam on iki ay görevlendirilmiş, 10/2/1954 tarih ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu'nun 42. maddesi uyarınca ilk altı aylık süre için kendisine harcırah ödemesi yapılmasına rağmen sonraki altı aylık süre için bir ödeme yapılmamış, bunun üzerine başvurucu, çeşitli tarihlerde ayrı ayrı yapılan görevlendirmelerin aynı iş için olmadığını, bu nedenle ikinci altı aylık dönem için harcırah ödemesi yapılması gerektiğini ileri sürerek Askeri Yüksek İdare Mahkemesine (AYİM) dava açmış, AYİM ise aralıksız olarak birbirini takip eden altı dönem hâlinde aynı asıl amaca

yönelik olarak görevlendirmelerin yapıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiş, başvurucunun karar düzeltme talebi de reddedilmiştir. Başvurucu, benzer konumdaki kişilere harcırah ödemesi yapılırken kendisine yapılmamasının eşitlik ilkesine ve angarya yasağını; hakkında karar veren mahkemenin iki üyesinin hâkim sınıfından olmayan subay üye olmasının adil yargılanma hakkını; toplu davalara ilişkin aksi yöndeki Yargıtay kararına rağmen avukatlık vekâlet ücretinin kendisi ile beraber diğer arkadaşlarına ayrı ayrı yükletilmesinin hukuk devleti ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Eşitlik İlkesi İle Zorla Çalıştırma ve Angarya Yasağı Yönünden

Anayasa Mahkemesi, başvurucunun anılan haklar kapsamındaki şikâyetinin özünün, 6245 sayılı Kanun'un 42. maddesinde yer alan "*aynı iş*" ifadesinin AYİM tarafından yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğunu belirtmiş, kanun yolu şikâyeti niteliğinde olan başvurunun bu bölümünün "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varılmıştır.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Bağımsız ve Tarafsız Mahkeme)

Anayasa Mahkemesi, AYİM'in bağımsız ve tarafsızlığına ilişkin aynı hususta ileri sürülen şikâyeti daha önce karara bağladığını hatırlatarak somut başvuru yönünden bu karardan ayrılmayı gerektirecek herhangi bir yön bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun bu bölümünün "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Mahkemeye Erişim Hakkı-Vekâlet Ücreti)

Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarına atıfla, kural olarak yargılama giderlerinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil edebileceğini ancak gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebileceğini, öngörülen yükümlülüklerin dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal ettiğinin söylenemeyeceğini hatırlatmış, buna ilişkin orantılılık incelemesi yapılırken, vekâlet ücreti miktarının ülke şartlarında ne anlam ifade ettiği, başvurucunun ödeme gücü ve davanın özel şartları gibi hususların dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, somut olayda başvurucunun yaklaşık 1,5 aylık asgari ücrete tekabül eden vekâlet ücretini ödeme gücüne sahip olmadığına dair hiçbir bilgi ve belge sunmadığını ve kamu görevlisi olan başvurucunun sürekli nitelikte elde ettiği aylık geliri olduğunu tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan gerekçelerle, hükmedilen vekâlet ücretinin, başvurucuya dava açmasını imkânsız kılacak veya aşırı derecede zorlaştıracak ağır bir ekonomik yük getirmediği ve bu suretle mahkemeye erişim hakkına yönelik orantısız bir

müdahale teşkil etmediği sonucuna varmış ve başvurunun bu bölümünün *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2012/1158 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Kişi hürriyeti ve güvenliği

Tutukluluğa ilişkin resen inceleme

Konu bakımından yetkisizlik

Tutukluluğun hukukiliği (Kuvvetli suç şüphesi ve tutukluk nedenleri)

Tutuklulukta makul süre

Gerekçenin ilgili ve yeterli olması

Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılanma hakkı

Cumhuriyet savcısının görüşü

Duruşma yapılması

Kararın Özü:

Başvurucuların, mahkemece tutukluluğun hukukiliğine ilişkin resen yapılan incelemenin duruşmasız olduğu ve çelişmeli yargılama ilkesine uyulmadığı yönündeki şikâyetlerinin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir.

Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan yargılama usulüne ilişkin yükümlülükler, duruşma yapmayı gerektirecek özel bir durum olmadığı sürece, tutukluluğa karşı yapılacak itirazlar için her durumda duruşma yapılmasını gerektirmez.

Silahların eşitliği, başvurucunun soruşturma dosyasına ulaşabilmesine imkân verilmesini gerektiren bir ilkedir. Cumhuriyet Savcısının görüşlerine etkili bir şekilde cevap verebilme imkânı, kural olarak başvurucunun söz konusu belgelere ulaşması halinde mümkün olabilir. Bu gerekliliğin hangi şekilde yerine getirileceğini belirlemek kanun koyucuya ait olmakla beraber, tarafların beyanlarının birbirlerine bildirilmesi ve bu beyanlara cevap verebilme imkânına sahip olmaları gerekir.

Kararın Özeti:

Başvurucular, "*Yasa dışı silahlı örgüte üye olmak*" suçlaması ile tutuklama talebiyle sevk edildikleri mahkemece tutuklanmışlardır. Yargılama sürecinde, ilgili Mahkeme tarafından yapılan duruşmalarda müteaddit defalar başvurucuların tutukluluk hallerinin devamına karar verilmiş, başvurucuların bu kararlara yaptığı itirazlar da reddedilmiştir. Başvurucular tutukluluk hallerinin devamına dair kararların formül gerekçelere dayandığını, gerek kendilerinin itirazı üzerine gerekse de 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi gereğince mahkemesince resen gerçekleştirilen incelemelerin duruşmasız olarak dosya üzerinden yapıldığını, Mahkemece Cumhuriyet Savcısından alınan mütalaanın kendilerine bildirilmemesi neticesinde çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine riayet edilmediğini ileri sürerek Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

Mahkemece Resen Yapılan İncelemenin Duruşmasız Olduğu ve Çelişmeli Yargılama İlkesine Uyulmadığı Yönündeki Şikâyetler Yönünden

Anayasa Mahkemesi, 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesine göre yapılan değerlendirmenin resen (ex officio) gerçekleştirilmekte olup Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası ile hürriyeti kısıtlanan kişiye tanınan yargı merciine itiraz edebilme hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceğini ve dolayısıyla konu bakımından yetki kapsamında bulunmadığını hatırlatmıştır. Mahkeme, bu nedenle başvurucuların, mahkemece resen yapılan incelemenin duruşmasız olduğu ve çelişmeli yargılama ilkesine uyulmadığı yönündeki şikâyetlerinin "*konu bakımından yetkisizlik*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Anayasa'nın 19. Maddesinin Yedinci Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılması gerektiğini, tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığının göz önüne alınması gerektiğinin ve hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinden biri veya birkaçının varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvuruculardan birinin 3 yıl 11 ay 24 gün diğerinin 4 yıl 1 ay 16 gün boyunca özgürlüklerinden mahrum kaldıklarını tespit etmiştir.

Mahkeme, derece mahkemelerince verilen tutukluluğa itiraz ve itirazın reddine dair kararların gerekçeleri incelendiğinde, bu gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olmadığı ve aynı hususların tekrarı niteliğinde olduğu, somut olaydaki tutukluluk halinin devamına ilişkin bu gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğunun söylenemeyeceği ve ilgili ve yeterli olmayan gerekçelere dayanılarak başvurucuların

özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları an ile ilk derece mahkemesi kararıyla tahliye edilmelerine kadar geçen tutuklu bulundukları sürenin makul olarak değerlendirilemeyeceği gerekçeleriyle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE karar vermiştir.

Anayasa'nın 19. Maddesinin Sekizinci Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Yönünden (Tutukluluğa İtirazın Duruşma Yapılmaksızın Değerlendirildiği İddiası)

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının, tutukluluğun yasaya aykırı olup olmadığının hâkim önünde düzenlenen duruşmalarda etkili olarak incelenmesini talep etme ve tutukluluk halinin gerekli olup olmadığının yetkililer tarafından hızlı bir şekilde tespit edilmesini isteme hakkını teminat altına aldığını, hürriyeti kısıtlanan kişinin, salıverilme talebine ilişkin karar veren ilk derece mahkemesi huzurunda hazır bulunması ancak itiraz incelemesinin yapıldığı mahkemenin önüne çıkmaması ve burada duruşma yapılmamasının, silahların eşitliği ilkesi gözetildiği müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası ile sağlanan teminatları ihlal etmeyeceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, itiraz incelemesi sırasında duruşma yapılmadığını ancak başvurucuların, düzenli aralıklarla yapılan duruşmalarda savunma yapma fırsatı bulduğunu tespit etmiştir.

Bu nedenle, Mahkeme, itiraz incelemesi esnasında başvurucular hakkında verilen tutukluluk kararına ilişkin olarak duruşma yapılmamış olmasının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasını ihlal etmediğine karar vermiştir.

Cumhuriyet Savcısı'nın Görüşünün Tebliğ Edilmediği İddiası Yönünden

Anayasa Mahkemesi, tutukluluk haline itirazda bulunulan bir davada, Cumhuriyet Savcısı ve tutuklunun davaya katılma hakkı bulunduğunu ve ayrıca tutukluluk haline itiraz başvurusunda Cumhuriyet Savcısı ve tutuklu arasında silahların eşitliği ilkesinin gözetilmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, derece mahkemesinin 5271 sayılı Kanun'un 270. maddesine göre Cumhuriyet Savcısının yazılı görüşünü aldığını ancak bu görüşü başvuruculara bildirmediğini, başvurucuların Cumhuriyet Savcısının görüşüne cevap verme imkânları olmadığını ve tutukluluk halinin devamına dair kararına karşı yapılan itirazın Cumhuriyet Savcısı görüşü doğrultusunda reddedildiğini tespit etmiştir.

Mahkeme, tutukluluğa itiraz incelemesinde Cumhuriyet Savcılığından alınan görüşün başvuruculara bildirilmemesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE karar vermiş, başvurucular lehine manevi tazminata hükmetmiştir tir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 4/12/2013 tarih ve 2012/1272 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Kabul edilemezlik nedenleri

- Açıkça dayanaktan yoksunluk
- Başvuru yollarının tüketilmemiş olması

Adil yargılanma hakkı

İfade hürriyeti

Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı

- Tutukluluğun hukukiliği (Kuvvetli suç şüphesi ve tutukluk nedenleri)
- Tutuklulukta makul süre

Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı

- Yasama organı seçimleri
- Yasama faaliyetlerine katılım
- Temsil hakkı

Yasama dokunulmazlığı

Kararın Özü:

Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde, bir kişinin tutuklanabilmesi öncelikli olarak suç işlediği hususunda kuvvetli belirti bulunmasına bağlıdır. Bu, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir. İnandırıcı delil sayılabilecek olgu ve bilgilerin niteliği büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır. Ancak bu nitelemeye bağlı olarak kişinin suçla itham edilebilmesi için yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olması mutlaka gerekli değildir. Zira tutukluluğun amacı, yürütülen soruşturma ve/veya kovuşturma sırasında kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmektir.

Seçilmiş milletvekilinin yasama faaliyetine katılmasına yönelik müdahale, sadece onun seçilme hakkına değil, aynı zamanda seçmenlerinin serbest iradelerini açıklama hakkına da yönelik bir müdahale teşkil edebilir.

Anayasa'nın 83. maddesinde 14. maddeye atıfla getirilen istisna, Anayasa'nın 67. maddesindeki seçilme hakkı da dikkate alındığında dar ve özgürlük lehine yorumlanmalıdır. Bu nedenle tutukluluğunun devamı hakkında karar verilen kişi

milletvekili olduğu takdirde, çatışan değerlere bir yenisi eklenmekte ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanında, seçilmiş milletvekilinin tutuklu olması nedeniyle yasama faaliyetine katılamaması sonucu mahrum kalınan kamu yararının da dikkate alınması gerekmektedir. Bu çerçevede mahkemelerin milletvekili seçilen kişilerin tutukluluğunun devamına karar verirken hem kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından hem de seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının kullanılmasından kaynaklanan yarardan çok daha ağır basan korunacak bir yararın varlığını somut olgulara dayanarak göstermeleri gerekir.

Makul sürenin aşılıp aşılmadığı incelenirken, başvurucunun milletvekili seçilmesiyle birlikte ileri sürmüş olduğu iddiaların tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediğine de bakılmalıdır. Dolayısıyla, başvurucunun seçilmiş bir milletvekili olarak siyasi faaliyette bulunma ve temsil hakkı ile davanın tutuklu sürdürülmesindeki kamu yararı arasında ölçülü bir denge kurulduğu takdirde, tutukluluğun devamına ilişkin gerekçelerin ilgili ve yeterli oldukları sonucuna varılabilir.

Tutuklamanın devamına karar verilirken, davanın genel durumu yanında, tahliyesini talep eden kişinin özel durumunun dikkate alınması ve bu anlamda tutukluluk gerekçelerinin kişiselleştirilmesi bir zorunluluktur.

Kararın Özeti:

12/6/2011 tarihinde yapılan genel seçimlerde 24. Dönem milletvekili seçilmiş olan başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma kapsamında 5/3/2009 tarihinde göz altına alınmış ve 6/3/2009 tarihinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinde Nöbetçi Hâkim tarafından tutuklanmış ve 5/8/2013 tarihinde başvurucu hakkında mahkumiyet hükmü tesis edilmiştir. Başvurucu, tutuklanmasını haklı gösterecek somut olay, olgu ve bilgi mevcut olmadığını, basmakalıp ve dolayısıyla gerekçesiz kararlarla uzatılan tutukluluğun makul süreyi aştığını, yargılamayı yapan mahkemenin tabii hâkim ilkesine aykırı olduğunu, gazetecilik faaliyetleri nedeniyle yargılandığını, milletvekili olmasına rağmen bu görevi yerine getiremediğini ve yasama dokunulmazlığından faydalanamadığını belirterek Anayasa'nın 19., 28., 37., 83. ve 141. maddeleriyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5., 6., 10. ve 1 No'lu Protokolün 3. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Yönünden (Tutukluluğun Hukukiliği)

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konulduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumların sınırlı olarak sayıldığını ve dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanmasının ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabileceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, dosyanın incelenmesinden başvurucunun evinde ve işyerinde yapılan aramalarda devletin güvenliği, iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği

itibarıyla gizli kalması gereken 436 adet belgenin bulunduğunu, bilgisayarının belleğinde yapılan incelemede darbe planlarına ilişkin bilgilere rastlanıldığının ifade edildiğini, ayrıca Başsavcılık tarafından sunulan esas hakkındaki mütalaada, devletin iç ve dış siyasal yararları gereğince gizli kalması gereken çok sayıda belgeyi başvurucunun gazeteci sıfatıyla değil, Ergenekon Terör Örgütünün temel amaçlarından biri olan bilginin paraya çevrilebilirliği ve istihbarat toplamanın örgütsel açıdan önemine binaen ve örgütsel çalışmalar gereği irtibat kurduğu kişilerden elde ettiğinin, çoğunluğu devletin güvenliğine ilişkin bu belgelerin içerik ve miktarları göz önüne alındığında başvurucunun bunları gazetecilik kimliği ile elde etmesinin mümkün olmadığının, mensubu olduğu örgüt üyelerinden elde ettiğinin belirtildiğini tespit etmiştir.

Mahkeme, bu kapsamda, başvurucunun, suç işlediğinden şüphelenilmesi için inandırıcı nedenlerin bulunmadığı halde salt gazetecilik faaliyetleri nedeniyle tutuklandığı ve tutukluluğun sürdürüldüğü iddiasının yerinde olmadığı, tutuklama ve tutukluluğun devamı kararlarında mahkemelerin bu konudaki hukuki yetki ve görevleri çerçevesinde kararlarını verdikleri, tutukluluğun devamına dair kararların ilgili ve yeterli olup olmadığı meselesinin ise tutukluluğun makul olup olmadığının incelenmesi sırasında ele alınması gerektiği gerekçeleriyle başvurunun bu kısmının "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" sebebiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruda bulunmak için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvurucu hakkındaki davanın derdest olup, temyiz aşamasında olduğunu ve bu şikâyet bakımından olağan kanun yollarının tüketilmediğini tespit etmiştir.

Mahkeme, bu nedenle başvurunun bu kısmının "*başvuru yollarının tüketilmemiş olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

İfade Hürriyeti Yönünden

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruda bulunmak için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvurucu hakkındaki davanın derdest olup, temyiz aşamasında olduğunu ve bu şikâyet bakımından olağan kanun yollarının tüketilmediğini tespit etmiştir.

Mahkeme, bu nedenle başvurunun bu kısmının "*başvuru yollarının tüketilmemiş olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Yönünden (Tutuklulukta Makul Süre-Anayasa'nın 19. Maddesinin Yedinci Fıkrasının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede

bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğunun güvence altına alındığını hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvurucunun 5/3/2009 tarihinde Ankara'da gözaltına alınıp 6/3/2009 tarihinde tutuklandığını, 5/8/2013 tarihinde hakkında mahkumiyet hükmü tesis edildiğini, bu çerçevede makul süre açısından dikkate alınması gereken tutukluluk süresinin 4 yıl 5 ay olduğunu tespit etmiştir. İlaveten, başvurucunun 12/6/2011 tarihinde yapılan genel seçimlerde 24. Dönem milletvekili seçilmesi üzerine, bu durumun dikkate alınarak tahliyesine karar verilmesi talebine karşılık ağır ceza mahkemesinin tutukluluk halinin devamına karar verdiğini, bu karara itiraz üzerine itirazın reddedildiğini, milletvekili seçildikten sonra yapmış olduğu tahliye talebi ile ilgili karar ve bu karara itiraz üzerine verilen karar tarihinde başvurucunun yaklaşık olarak 2 yıl 4 ay tutuklu kaldığını tespit etmiştir.

Mahkeme, tutukluluğun devamına karar verilirken yargılamanın tutuklu sürdürülmesinden beklenen kamu yararı ile başvurucunun seçilme ve milletvekili olarak siyasi faaliyette bulunma hakkı arasında ölçülü bir denge kurulmadığı ve bu nedenle tutuklu kaldığı sürenin makul olmadığı sonucuna varmış ve Anayasa'nın 67. maddesinin birinci fıkrasıyla bağlantılı olarak 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE karar vermiştir.

Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı Yönünden (Anayasa'nın 67. Maddesinin Birinci Fıkrası)

Anayasa Mahkemesi, seçilme hakkının, mutlak olmayıp meşru amaçlarla sınırlanabileceğini, Anayasa'nın 67. maddesinde siyasi haklara *"kanunda gösterilen şartlara uygun"* olarak sahip olunacağının belirtildiğini, maddede bazı özel sınırlamalara yer verildiğini ve Anayasa'nın diğer maddelerinde de bu hakların kullanılmasına yönelik bazı sınırlamalar öngörüldüğünü ve Anayasa'da belirtilen sebeplere dayanılarak kanunla getirilen sınırlamaların Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvurucu hakkındaki soruşturmanın, milletvekili seçilmeden çok önce başlatılmış olduğunu, başvurucunun tutuklu olarak yargılanırken 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan genel seçimde milletvekili seçildiğini, milletvekili seçildikten sonra tahliye edilmediğinden başvurucunun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yemin edemediğini ve milletvekilliği görevini fiilen yerine getiremediğini, bu görevin yerine getirilmesine engel olan tutukluluk halinin milletvekili olarak siyasi faaliyet ve temsil hakkını engellemesi nedeniyle seçilme hakkına bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir.

Mahkeme, başvurucunun makul olmayan bir şekilde tutuklu kalmasının, yasama faaliyetlerine katılmasını engellediği, başvurucunun milletvekili olduktan sonra tutuklu kaldığı süre de gözetildiğinde, seçilme ve milletvekili olarak siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik bu ağır müdahalenin ölçülü ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğunun söylenemeyeceği gerekçeleriyle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasıyla bağlantılı olarak 67. maddesinin

birinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE, başvurucuya manevi tazminat ödenmesine ve kararın bir örneğinin gereği için Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2012/1303 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Kişi hürriyeti ve güvenliği

Kanuni tutukluluk süresi

Tutuklulukta makul süre

Gerekçelerin ilgili ve yeterli olması

Makul sürenin başlangıcı ve sonu

Bir suç isnadına bağlı olarak tutma

Kararın Özü:

Azami tutukluluk süresinin kişinin yargılandığı dosya kapsamındaki tüm suçlar açısından en fazla beş yıl olması gerekir. Tutuklama tedbiri, bir yaptırım olmadığından aynı dosya kapsamındaki her bir suç için azami tutukluluk süresinin ayrı ayrı hesaplanması kabul edilemez.

Azami tutukluluk süresinin, suç sayısı gerekçesiyle uzatılması muhtemel özgürlük ve güvenlik ihlallerine ilave olarak, makul sürede yargılanma hakkı açısından da olası ihlallere zemin hazırlayabilecek niteliktedir. Böyle bir uygulama, özgürlük ve güvenlik ihlalini neredeyse otomatik, makul sürede yargılanma hakkının ihlalini ise potansiyel hale getirebileceğinden kabul edilemez

Kanunla tutukluluk süresi için getirilen üst sınırlar makul sürenin aşılmadığı istisnai durumlar için geçerli olabilir ve hiçbir şekilde kişinin bu süre doluncaya kadar tutulabileceği anlamına gelmez. Aksine, üst sınırın aşılmadığı durumlarda dahi, somut olaylarda tutukluluk makul süreyi aşmışsa, anayasal hakkın ihlal edildiği sonucuna varılacaktır.

Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir.

Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda

ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir.

Başvurucunun, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet kararı sonrasında tutulması, tutukluluk olarak nitelendirilemez. Temyiz aşamasında geçen süre, tutukluluk süresinin hesabında dikkate alınmamalıdır.

İlgili ve yeterli olmayan gerekçelere dayanılarak başvurucunun özgürlüğünden beş yılı hayli aşan bir süre boyunca mahrum bırakıldığı durumlarda tutukluluk süresinin makul olduğu söylenemez.

Kararın Özeti:

Başvurucu, 20/5/2005 tarihinde gözaltına alınmış ve 24/5/2005 tarihinde basit yaralama, tanınmamak için tedbir alarak hırsızlık, nitelikli yağma, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma suçlamasıyla tutuklanmış, ilgili ağır ceza mahkemesinin kararı ile 337 yıl 171 ay hapis ve 371 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş, karar Yargıtayca bozulmuş, bozma kararı üzerine, yargılaması devam eden başvurucu, 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan azami 5 yıllık tutukluluk süresini doldurduğu gerekçesiyle tahliye talebiyle ağır ceza mahkemesine başvurmuş, Mahkeme başvurucunun talebini reddederek tutukluluk halinin devamına karar vermiş, başvurucunun ret kararına yaptığı itiraz da reddedilmiştir. Başvurucu 5271 sayılı Kanun'da öngörülen azami 5 yıllık tutukluluk süresini doldurmasına rağmen tahliye edilmediğini ileri sürerek Anayasa'nın 10. ve 19. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, başvurucunun kanuni tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası, tutukluluk süresinin makul olmadığı yönündeki şikâyetinin ise Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası açısından değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Kanuni tutukluluk süresi-Anayasa'nın 19. Maddesinin Üçüncü Fıkrası Yönünden

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konulduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumların sınırlı olarak sayıldığını ve dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanmasının ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabileceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvurucunun, 20/5/2005 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 19/4/2010 tarihli kararı ile hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesi arasında 4 yıl 10 ay 29 gün *"bir suç isnadına bağlı olarak"* tutulduğunu, ilk derece mahkemesinin Yargıtayca bozulduğunu, ilk derece mahkemesinin karar tarihi ile Yargıtayın bozma kararı tarihi arasında geçen sürede *"ilk derece mahkemesince verilen hükme bağlı olarak"* tutulduğunu, Yargıtayın bozma kararı sonrasında yeniden

"bir suç isnadına bağlı olarak" tutulmaya devam edildiğini ve 30/7/2011 tarihi itibarıyla *"bir suç isnadına bağlı olarak"* tutulduğu sürenin 5 yılı doldurduğunu tespit etmiştir.

Mahkeme, 30/7/2011 tarihinden sonraki tutuklu bulundurmanın hukuki dayanağı olmadığından ve dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen "*kanuni*"lik şartı karşılanmadığından, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE karar vermiştir.

Tutuklulukta Makul Süre-Anayasa'nın 19. Maddesinin Yedinci Fıkrası Yönünden

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğunun güvence altına alındığını hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvurucunun özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ilk tarih olan 20/5/2005 ile Anayasa Mahkemesince işbu kararın verildiği 21/11/2013 tarih arasında, Yargıtay'da temyiz aşamasında geçen 1 yıl 2 ay 10 günlük süre çıkarıldıktan sonra, toplam 7 yıl 3 ay 21 gün boyunca özgürlüğünden mahrum kaldığını, derece mahkemelerince verilen tutukluluğa itiraz ve itirazın reddine dair kararların gerekçeleri incelendiğinde, bu gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olmadığı ve aynı hususların tekrarı niteliğinde olduğunu tespit etmiştir.

Mahkeme, ilgili ve yeterli olmayan gerekçelere dayanılarak başvurucunun özgürlüğünden beş yılı hayli aşan bir süre boyunca mahrum bırakıldığı dikkate alındığında tutukluluk süresinin makul olduğu söylenemeyeceğinden Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE, başvurucuya manevi tazminat ödenmesine ve kararın bir örneğinin ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için ivedilikle gereği yapılmak üzere ilgili mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 2/10/2013 tarih ve 2013/1123 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Kabul edilemezlik nedenleri

- Konu bakımından yetkisizlik
- Başvuru yollarının tüketilmemesi
  - Birden fazla başvuru yolu
  - Etkili başvuru yolu
- Açıkça dayanaktan yoksunluk

Adil yargılanma hakkı

- Suç isnadı
- Mağdur

Maddi ve manevi varlığın korunması

- Manevi varlık
  - Bireyin şeref ve itibarının korunması
  - Yayın yoluyla hakaret
- Negatif ve pozitif yükümlülükler

Eşitlik ilkesi

Kararın Özü:

Bir ceza davasında üçüncü kişilerin suçlanması veya cezalandırılmasını talep eden mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler, Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır. Bu kuralın istisnaları, ceza davasında medeni hak talebine imkân veren bir sistemin benimsenmiş veya ceza davası sonucunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da bağlayıcı olması hâlleridir.

Bireyin şeref ve itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "manevi varlık" kapsamında yer almaktadır.

Devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür.

Bireylerin maddi ve manevi varlığına üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı etkili mekanizmalar kurma çerçevesinde Devletin pozitif yükümlülüğü, mutlaka cezai soruşturma ve kovuşturma yapılmasını gerekli kılmaz. Üçüncü kişilerin haksız müdahalelerine karşı bireyin korunması hukuk muhakemesi yoluyla da mümkündür.

Ayrımcılık iddiasının ciddiye alınabilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki başka kişilere yapılan muamele ile kendisine yapılan muamele arasında bir farklılığın bulunduğunu ve bu farklılığın meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayırımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir.

Kararın Özeti:

Başvurucu, bir televizyon programında kendisine hakaret edildiğini, iftirada bulunulduğunu, toplum önünde kendisini karalamaya yönelik sözler söylendiğini ifade ederek kişilik haklarına ve onuruna açıkça saldırıda bulunduğu iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştur. Soruşturmayı yapan savcılık, 2/7/2012 tarih ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesi gereğince kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermiş ve bu karara yapılan itiraz da reddedilmiştir. Başvurucu, şahsına karşı görsel ve işitsel nitelikteki yayın yoluyla hakaret suçu işlendiği iddiasıyla yaptığı şikâyet üzerine Cumhuriyet Savcılığınca etkin bir soruşturma yürütülmediğini, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesinin Anayasa'nın Başlangıcı ile 10., 17. ve 36. maddelerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Mağdur)

Anayasa Mahkemesi, bir ceza davasında üçüncü kişilerin suçlanması veya cezalandırılmasını talep eden mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişilerin, AİHS'in 6. maddesinin koruma alanı dışında kaldığını, bu kuralın istisnalarının, ceza davasında medeni hak talebine imkân veren bir sistemin benimsenmiş veya ceza davası sonucunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da bağlayıcı olması hâlleri olduğunu, 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile ceza muhakemesinde şahsi hak iddiasında bulunma imkânının ortadan kalktığını, dolayısıyla başvurucunun ceza muhakemesi sürecinde medeni haklarını ileri sürme imkânı bulunmadığını hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair verilen kararın etkilerinin ceza muhakemesi süreci ile sınırlı olup hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcı bir etkisi bulunmadığını, başvurucunun, suç işlediğini düşündüğü bir üçüncü kişi hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla suç duyurusunda bulunduğunu ve talebinin üçüncü kişinin cezalandırılmasıyla sınırlı olduğunu tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesine dayanan ihlal iddiasının konusu, Anayasa'da güvence altına alınmış ve AİHS kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kaldığından başvurunun bu kısmının, "*konu bakımından yetkisizlik*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Maddi ve Manevi Varlığının Korunması Yönünden (Manevi Varlık-Bireyin Şeref ve İtibarı)

Anayasa Mahkemesi, bireyin şeref ve itibarının, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "*manevi varlık*" kapsamında yer aldığını, Devletin, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlü olduğunu ve bireylerin maddi ve manevi varlığının korunması ile ilgili pozitif yükümlülükleri çerçevesinde şeref ve itibarın korunması hakkı ile diğer tarafın Anayasa'da güvence altına alınmış olan ifade özgürlüğünden yararlanma hakkı arasında bir denge kurması gerektiğini, bireylerin maddi ve manevi varlığına üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı etkili mekanizmalar kurma çerçevesinde Devletin pozitif yükümlülüğünün, mutlaka cezai soruşturma ve kovuşturma yapılmasını gerekli kılmadığını, üçüncü kişilerin haksız müdahalelerine karşı bireyin korunmasının hukuk muhakemesi yoluyla da mümkün olduğunu hatırlatmıştır. Mahkeme, somut olayda başvurucunun, şahsına yönelik olarak görsel ve işitsel nitelikteki yayın yoluyla hakaret suçu işlendiği iddiasıyla Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunduğunu, Savcılığın, başvurucunun talebi ile ilgili olarak, 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi gereğince kamu davası açılmasının ertelenmesine karar verdiğini, ancak başvurucunun, şahsına karşı yapılan hakaret nedeniyle herhangi bir hukuk davası açmadığını tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvurucunun iddiaları ile ilgili olarak hukuk davası açma yolu tüketilmeksizin bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının "*başvuru yollarının tüketilmemesi*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Eşitlik İlkesi Yönünden

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine yönelik iddiaların, soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp, mutlaka Anayasa ve AİHS kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerektiğini, ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediğinin tartışılabilmesi için, ihlal iddiasının, kişinin hangi temel hak ve özgürlüğü konusunda hangi temele dayalı olarak ayrımcılığa maruz kaldığının gösterilmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, somut olayda, başvurucunun benzer bazı olaylarda ceza davası açıldığından bahisle kendisinin ayırımcılığa uğradığını dile getirdiğini fakat hangi nedene dayalı olarak kendisine farklı muamelede bulunulduğuna ilişkin olarak herhangi bir beyanda bulunmadığını tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvurucu ihlal iddialarını kanıtlayacak herhangi bir delil ileri sürmediğinden başvurunun bu kısmının *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 2/10/2013 tarih ve 2013/1718 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Adil yargılanma hakkı,

Kabahatler

İdari yaptırım

Mahkemeye erişim hakkı,

Dava açma süresi

Hukuki güvenlik

Öngörülebilirlik

Kararın Özü:

Kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlara ilişkin uyuşmazlıkların AİHS'in 6. maddesinin koruma alanı içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır.

Mahkemeye erişim hakkı adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biridir.

Mahkemeye ulaşmayı aşırı derecede zorlaştıran ya da imkânsız hale getiren uygulamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir. Bununla birlikte dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi, bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz.

Öngörülen süre koşullarının açıkça hukuka aykırı olarak yanlış uygulanması ya da yanlış hesaplanması nedeniyle kişiler dava açma ya da kanun yollarına başvuru hakkını kullanamamışsa mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini kabul etmek gerekir.

Kararın Özeti:

Başvurucunun, döviz alım ve döviz satım belgesi düzenlemek zorunluluğuna uymadığı gerekçesiyle 3.000 TL idari para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bu kararda, idari yaptırım kararına karşı tebliğden itibaren 15 gün içerisinde sulh ceza mahkemesine itiraz edebileceği belirtilmiştir. Başvurucu bir başka yer savcılığı aracılığıyla süresinde yaptırım kararının kaldırılmasını talep etmiştir. İlgili Mahkeme, kendisine başvurunun süresinde yapılmadığı gerekçesiyle

idari yaptırım kararına karşı başvuruyu kesin olarak reddetmiştir. Başvurucu, başka yer sulh ceza mahkemesine süresinde başvuruda bulunduğu hâlde, başvurusunun süre yönünden reddedildiğini belirterek, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, mahkemeye erişim hakkının adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olduğunu, mahkemeye ulaşmayı aşırı derecede zorlaştıran ya da imkânsız hale getiren uygulamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini, bununla birlikte dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesinin, bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça hukuki belirlilik ilkesinin bir gereği olduğunu ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmayacağını ancak öngörülen süre koşullarının açıkça hukuka aykırı olarak yanlış uygulanması ya da yanlış hesaplanması nedeniyle kişiler dava açma ya da kanun yollarına başvuru hakkını kullanamamışsa mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini kabul etmek gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, somut olayda, başvurucunun, hakkında verilen idari yaptırım kararına karşı başvuru dilekçesini, "*Mersin Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesine*" sunulmak üzere "*Mersin Cumhuriyet Başsavcılığı Kabahatler Bürosuna*" gönderilmesi için Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı Muhabere Bürosuna verdiğini, başvurucunun başvurusunu, bu şekilde Mersin Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesine yönelttiğini, başvurucunun başvuru dilekçesini kabul eden Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı Muhabere Bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının, dilekçenin kabul edildiği tarih olarak 17/10/2012 tarihini yazdığını bu çerçevede başvurucunun, idari yaptırım kararına yönelik başvurusunu bu tarihte yaptığının kabulü gerektiğini tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, mahkemenin başvuru tarihi konusunda hataya düşerek süresinde olmadığı gerekçesiyle başvurunun reddi yönünde verdiği karar ile başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKINI İHLAL ETTİĞİNE karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2013/723 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi:

Kabul edilemezlik nedenleri

Zaman bakımından yetkisizlik

Açıkça dayanaktan yoksunluk

Yargılamanın yenilenmesi

Adil yargılanma hakkı

Gerekçeli karar hakkı

Temyiz merci kararı

Duruşmalı yargılama hakkı

Kararın Özü:

Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıç tarihinden önce kesinleşmiş kararlara ilişkin ihlal iddialarının, sırf yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulmuş olması sebebiyle zaman bakımından yetki kapsamı içerisinde değerlendirilmesi mümkün değildir.

Yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirildiği inceleme aşaması, uyuşmazlığın esasına ilişkin olmayıp, yargılamanın yenilenmesi şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin incelenmesi ile sınırlıdır. Dolayısıyla bu aşamaya ilişkin anayasal hak ihlali iddialarının incelenmesinin salt bu aşama ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

İlke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez.

İtiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda, buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak, gerekçeli karar hakkına ve dolayısıyla adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil etmez.

Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından biri de Anayasa'nın 141. maddesinde düzenlenen yargılamanın açık ve duruşmalı yapılması ilkesidir. Yargılamanın açıklığı ilkesinin amacı adli mekanizmanın işleyişini kamu denetimine açarak yargılama faaliyetinin saydamlığını güvence altına almak

ve yargılamada keyfiliği önlemektir. Bu yönüyle, hukuk devletini gerçekleştirmenin en önemli araçlarından biridir. Özellikle ceza davalarında yargılamanın duruşmalı ve aleni yapılması silahların eşitliği ilkesinin ve savunma haklarının güvencesini oluşturur. Ancak bu her türlü yargılamanın mutlaka duruşmalı yapılması zorunluluğu anlamına gelmez. Adil yargılama ilkelerine uyulmak şartıyla usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanması anayasal hakların ihlalini oluşturmaz. Özellikle ilk derece mahkemeleri önünde duruşmalı yargılama yapılıp karar verildikten sonra kanun yolu incelemesinin dosya üzerinden yapılması halinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez.

Kararın Özeti:

Başvurucu, hakkında *"yasadışı silahlı PKK-KADEK örgütü üyesi olmak, örgüt adına eylemlere katılmak"* suçunu işlediği iddiası ile açılan davada verilen mahkûmiyet hükmüne karşı AİHM'e başvurmuş, AİHM bu başvuruda başvurucunun gözaltında tutulduğu süre içerisinde bir avukatın hukuki yardımından yararlandırılmadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (c) bendi ile birlikte aynı maddenin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiş, bunun üzerine başvurucu, mahkûmiyet hükmü veren mahkemeye yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuş, bu talebi reddedilmiş ve ret kararına yaptığı itiraz da reddedilmiştir. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi gerekirken, buna ilişkin talebinin reddedilerek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini; ret kararının duruşma açmaksızın dosya üzerinden verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında olan aleni yargılama ve aleni hüküm haklarının ihlal edildiğini, ayrıca yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine dair karara karşı itirazı inceleyen merciin hiçbir gerekçe göstermeden itirazın reddine karar verdiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. İlaveten derece mahkemelerince verilen mahkûmiyet hükmü nedeniyle, Anayasa'nın 25. ve 26. maddelerinde düzenlenen özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İfade Hürriyeti Yönünden

Anayasa Mahkemesi, ifade hürriyeti bakımından yaptığı incelemede, ihlal iddiasına konu Mahkeme kararının, Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı olan 23/9/2012 tarihinden önce kesinleştiğini tespit etmiştir. Bu sebeple Mahkeme, başvurunun bu bölümünün diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "*zaman bakımından yetkisizlik*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Yargılamanın Yenilenmesi-Kararın Sonucunun Adil Olmadığı)

Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi talebine ilişkin inceleme sonucunda verilen kararın adil olmadığı iddiası yönünden yaptığı incelemede, öncelikle yargılamanın yenilenmesi incelemesinin klasik anlamda bir asli ceza yargılaması

olmadığını, yargılamanın yenilenmesi şartları çerçevesinde, yargılamaya ilişkin bazı ağır hata veya eksiklikler nedeniyle maddi anlamda kesin hükmün ortadan kaldırılması ve daha önce kesin bir hükümle sonuçlandırılmış uyuşmazlığın yeniden yargılanması anlamına gelen olağanüstü bir kanun yolu olduğunu, yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirildiği inceleme aşamasının, uyuşmazlığın esasına ilişkin olmayıp, yargılamanın yenilenmesi şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin incelenmesi ile sınırlı olduğunu ve dolayısıyla bu aşamaya ilişkin anayasal hak ihlali iddialarının incelenmesinin salt bu aşama ile sınırlı olarak yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Mahkeme ilaveten, adil yargılanma hakkının bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verdiğini, bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, somut olayda başvurucunun yargılamanın yenilenmesi talebine yönelik inceleme sonucunda verilen kararın içeriğinin adil olmadığından şikâyet ettiğini tespit etmiş, bu şikâyetin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ve derece mahkemesi kararının açık bir keyfilik de içermediği anlaşıldığından başvurunun bu bölümünün, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Yargılamanın Yenilenmesi-Gerekçeli Karar Hakkı)

Mahkeme, gerekçeli karar hakkı yönünden yaptığı incelemede, Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiğini ayrıca itiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda, buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesinin, kural olarak, gerekçeli karar hakkına ve dolayısıyla adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil etmeyeceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, somut olayda ilk derece mahkemesinin ret kararında, hükme ulaşmayı sağlayan olay, bunların sebepleri ve sonuca götüren nedensellik kurgusu değerlendirmelerinin yeterli açıklıkta yapıldığı ve bunların gerekçeye temel oluşturduğu, itirazı inceleyen mahkemenin kararında ise, detaylı bir açıklama bulunmamakla birlikte ilk derece mahkemesinin kararına dayanak gerekçelerin yeterli bulunduğunun belirtildiğini, bu sebeple gerekçeli karar hakkına yönelik bir

ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu yönü itibarıyla, *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Yargılamanın Yenilenmesi-Duruşmalı Yargılama Hakkı)

Mahkeme, duruşmalı yargılanma hakkı yönünden yaptığı incelemede, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından birisinin de Anayasa'nın 141. maddesinde düzenlenen yargılamanın açık ve duruşmalı yapılması ilkesi olduğunu ancak özellikle ilk derece mahkemeleri önünde duruşmalı yargılama yapılıp karar verildikten sonra kanun yolu incelemesinin dosya üzerinden yapılması halinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemeyeceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, somut olayda yargılamanın yenilenmesi talebini inceleyen ilk derece mahkemesinin duruşma yapmaksızın dosya üzerinden inceleme yaparak karar verdiğini tespit etmiş, bireyin suç işleyip işlemediğiyle ilişkili olmayan böyle bir incelemenin duruşma açılmadan yapılmış olması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşmış ve başvurunun bu bölümünün, *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2013/1430 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Kabul edilemezlik nedenleri

Kişi yönünden yetkisizlik,

Kamu tüzel kişisi

Vakıf üniversiteleri

Kararın Özü:

Bireysel başvuru, kamu gücünün kullanılmasından kaynaklanan hak ihlallerine karşı tanınan bir yol olduğundan kamu tüzel kişilerine bireysel başvuru hakkı tanınması, bu anayasal kurumun hukuki niteliği ile bağdaşmamaktadır.

Vakıf üniversiteleri de "kamu tüzelkişisi" kavramının kapsamına dâhildir.

Kamu tüzel kişisi (vakıf üniversitesi) olan başvurucunun bireysel başvuru ehliyeti bulunmadığından, başvurunun "kişi yönünden yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kararın Özeti:

Başvurucunun, hissedarı olduğu taşınmaza kamulaştırmasız el attığı iddiasıyla aleyhine açılan dava sonucunda tazminata hükmedilmiştir. Başvurucu, anılan davada düzenlenen bilirkişi raporları gerçeğe aykırı olduğu hâlde buna yönelik itirazlarının dikkate alınmadığını, tapu kaydında hissedar gözüken bazı kişilerin mirasçılarının davaya dâhil edilmediğini, taşınmazlardaki hisselerinin küçük bir kısmını kullandığını belirterek, mülkiyet hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, temel hak ve özgürlüklerinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden herkese Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunma hakkı tanındığını ancak kamu tüzel kişilerinin bireysel başvuru yapamayacaklarını hatırlatmıştır. Mahkeme "*kamu tüzel kişisi*" kavramı içine vakıf üniversitelerinin de girdiğini tespit etmiştir. Mahkeme, bireysel başvurunun, kamu gücünün kullanılmasından kaynaklanan hak ihlallerine karşı tanınan bir yol olduğundan, kamu tüzel kişilerine bireysel başvuru hakkı tanınmasının bu anayasal kurumun hukuki niteliği ile bağdaşmadığını, vakıf üniversitelerinin de kamu gücü ayrıcalıkları ve yetkileriyle donatılmış olduğunu ifade etmiştir.

Mahkeme, başvuru konusu olayda, kamu tüzel kişisi olan başvurucunun bireysel başvuru ehliyeti bulunmadığını belirterek başvurunun "*kişi yönünden yetkisizlik*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 2/10/2013 tarih ve 2013/1613 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi:

Kabul edilemezlik nedenleri

Konu bakımından yetkisizlik

Açıkça dayanaktan yoksunluk

Çalışma hakkı,

Zorla çalıştırma ve angarya yasağı

Adil yargılanma hakkı

Mahkemeye erişim hakkı

Vekâlet ücreti

Genel işlemlerin uygulanması mahiyetindeki işlemler

Kararın Özü:

Çalışma hakkı, Anayasa ve AİHS ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokollerin ortak koruma alanına girmemektedir.

Zorla çalıştırmadan söz edilebilmesi için, kişinin ceza tehdidi altında ve rızası bulunmaksızın çalıştırılması gerekmektedir. AİHM'e göre bir eylemin zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma sayılabilmesi için: 1) Kişinin işi kendi iradesine aykırı olarak yapması, 2) İşi yapma yükümlülüğünün "haksız" veya "baskıcı" olması veya yapılmasının katlanılmaz sıkıntılara yol açması gerekir. Ayrıca kişinin bu işi önceden rızasıyla yapıp yapmadığı, bir kuruma isteyerek girip girmediği, normal yurttaşlık veya mesleki yükümlülüğünün bir parçası olan bir hizmeti ifa edip etmediği de dikkate alınmalıdır.

Bireysel başvuruya konu davadaki olayların kanıtlanması, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile kişisel bir uyuşmazlığa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması, bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamaz. Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve açıkça keyfilik içermedikçe derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hatalar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Bu çerçevede, derece mahkemelerinin delilleri takdirinde açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz.

Kararın Özeti:

Başvurucu, bir bakanlıkta bilgisayar mühendisi olarak çalışmakta iken başka bir kuruma naklen atanmak için müracaat etmiş ancak kendi kurumu "*hizmet gereği nedeniyle*" başvurucunun naklen atanmasına muvafakat vermemiştir. Başvurucu, bu işleme karışı Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde dava açmış, Mahkeme davayı reddetmiş, karar düzeltme istemi de reddedilmiştir. Başvurucu, muvafakat verilmemesi ve açtığı davanın reddi nedenleriyle, kimsenin zorla çalıştırılamayacağı yasağı ile çalışma hakkı ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini, ayrıca yapılan yargılama sonucunda davanın reddedilmesine bağlı olarak davalı idare lehine vekâlet ücretine karar verilmiş olmasının hukuksal dayanağını 659 sayılı KHK'nın oluşturduğunu, ancak bu Kararnameye dayanarak vekâlet ücretine hükmedilmesinin anayasal hükümlere aykırılık teşkil ettiğini belirterek, yeniden yargılanma ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

Çalışma Hakkı Yönünden

Anayasa Mahkemesi, Anayasa ve 6216 sayılı Kanun hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra AİHS ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerektiğini bir başka ifadeyle, Anayasa ve AİHS'in ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesinin mümkün olmadığını hatırlatmıştır. Mahkeme, dilediği alanda çalışma özgürlüğü ve çalışma hakkının Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde güvence altına alınmış olmakla birlikte AİHS'de düzenlenen haklardan olmadığını AİHM'in de kamu hizmetine girme ya da dilediği kamu görevinde çalışma hakkının Sözleşme'de ya da protokollerinde korunan bir hak olmadığını açıkça ifade ettiğini belirtmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvurucunun başvuru dilekçesinde ifade ettiği şekliyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü, istediği kamu görevinde çalışma hakkının, Anayasa ve AİHS ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokollerin ortak koruma alanına girmediğinden, başvurucunun bu iddiasının "*konu bakımından yetkisizlik*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Zorla Çalıştırma ve Angarya Yasağı Yönünden

Anayasa Mahkemesi, zorla çalıştırmadan söz edilebilmesi için, kişinin ceza tehdidi altında ve rızası bulunmaksızın çalıştırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, AİHM'e göre bir eylemin zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma sayılabilmesi için: 1) Kişinin işi kendi iradesine aykırı olarak yapması, 2) İşi yapma yükümlülüğünün "*haksız*" veya "*baskıcı*" olması veya yapılmasının katlanılmaz sıkıntılara yol açması gerektiği ve ayrıca kişinin bu işi önceden rızasıyla yapıp yapmadığı, bir kuruma

isteyerek girip girmediği, normal yurttaşlık veya mesleki yükümlülüğünün bir parçası olan bir hizmeti ifa edip etmediğinin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme, somut olayda, başvurucunun çalışmış olduğu kuruma isteğiyle girdiğini ve burada kalmasının bir tehdit ya da baskı sonucu olmadığını tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvurucunun zorla çalıştırma yasağının ihlal edildiği iddiasının "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılama Hakkı Yönünden (Yargılamanın Sonucunun Adil Olmadığı)

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruya konu davadaki olayların kanıtlanması, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile kişisel bir uyuşmazlığa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmamasının, bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamayacağını; Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve açıkça keyfilik içermedikçe derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hataların bireysel başvuru incelemesinde ele alınamayacağını, bu çerçevede, derece mahkemelerinin delilleri takdirinde açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi olamayacağını hatırlatmıştır. Mahkeme, somut olayda, başvurucunun, başka bir kuruma naklen atamasının yapılması talebinin reddedilmesi işlemine karşı açtığı davanın mahkemece kabul edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının esas itibarıyla derece mahkemesince dava konusunun değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet bulunmadığına ve dolayısıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca, somut olaydaki uyuşmazlığın meslekle ilgili olduğunu ve idarenin takdir yetkisini kullanması kapsamında bulunduğunun açık olduğunu, yapılan incelemede, derece mahkemelerince yürütülen yargılama sırasında başvurucunun, karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerle ilgili bilgi sahibi olma ve bunlara karşı etkili bir şekilde itiraz etme ve kendi delillerini ve iddialarını sunma konularında bir sorunla karşılaştığına dair bir bulguya rastlanılmadığı gibi somut olayda herhangi bir keyfi durum da tespit edilmediğini belirtmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvurucunun iddialarının kanun yolunda gözetilecek hususlara ilişkin olduğu anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılama Hakkı Yönünden (Mahkemeye Erişim Hakkı-Vekâlet Ücreti)

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru yolunun, kamusal bir düzenlemenin soyut biçimde Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesini sağlayan bir yol olarak düzenlenmediğini, bir yasama işlemi veya düzenleyici idari işlemin, temel hak ve

özgürlüğün ihlaline neden olması durumunda, bireysel başvuru yoluyla doğrudan bu işlemlere değil ancak yasama veya düzenleyici idari işlemin uygulanması mahiyetindeki işlem, eylem ve ihmallere karşı başvuru yapılabileceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, somut olayda, 659 sayılı KHK ile getirilen düzenleme gereğince idare lehine vekâlet ücretine hükmedildiğini ve dolayısıyla bu düzenleyici idari işlemin öngördüğü hükümlerin davaya uygulandığını ve somut başvurunun da bu açıdan değerlendirilmesi gerektiğini tespit etmiştir.

Mahkeme, vekâlet ücretinin bir yargılama gideri olup, kural olarak bu tür giderlerin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil edebileceğini ancak, gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebileceğini, öngörülen yükümlülüklerin dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkını ihlal etmeyeceğini hatırlatmış, somut olaydaki vekâlet ücretinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini belirterek başvurunun bu bölümünün *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2013/2355 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi:

Kabul edilemezlik nedenleri

Konu bakımından yetkisizlik,

Başvuru yollarının tüketilmemesi,

Birden fazla başvuru yolu

Etkili başvuru yolu

Açıkça dayanaktan yoksunluk

Kanıtlanamamış şikâyet

Adil yargılanma hakkı

Mağdur

Maddi ve manevi varlığın korunması

Manevi varlık

Bireyin şeref ve itibarının korunması

Yayın yoluyla hakaret

Negatif ve pozitif yükümlülükler

Kararın Özü:

Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için, başvurucunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerekir.

Sırf sanığın cezalandırılması isteği ve şahsi öç alma saikiyle şikâyette bulunulması durumu, adil yargılanma hakkının koruma alanı dışında kalmaktadır. Böyle bir hakkın koruma alanına girilebilmesi için ceza davasında medeni hak talebine imkân veren bir sistemin benimsenmiş veya ceza davası sonucunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da bağlayıcı olması gerekmektedir.

Başvurucunun, kendisinden başvuru yollarının tüketilmesi noktasında beklenebilecek her şeyi yerine getirip getirmediğinin başvurunun özellikleri dikkate alınarak incelenmesi gerekir

Bir ihlal iddiasına ilişkin olarak başvurulabilecek birden fazla etkili başvuru yolunun bulunması durumunda, kural olarak başvurucunun aynı amacı taşıyan başvuru yollarının tamamının tüketilmesi beklenemez.

Bireyin şeref ve itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "manevi varlık" kapsamında yer almaktadır. Devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür.

Devletin, bireylerin maddi ve manevi varlığına yönelik olarak üçüncü kişilerce yapılan müdahalelere karşı etkili mekanizmalar kurma çerçevesindeki pozitif yükümlülüğü, mutlaka cezai soruşturma ve kovuşturma yapılmasını gerekli kılmaz. Üçüncü kişilerin haksız müdahalelerine karşı bireyin korunması hukuk muhakemesi yoluyla da mümkündür.

Üçüncü kişilerce şeref ve itibara yapılan müdahaleler için ülkemizde hem cezai hem de hukuki koruma öngörülmüştür. Hakaret ceza hukuku anlamında suç, özel hukuk anlamında ise haksız fiil olarak nitelendirilmekte ve tazminat davasına konu edilebilmektedir. Dolayısıyla bir bireyin, üçüncü kişilerce şeref ve itibarına müdahale edildiği iddiasıyla, hukuk davası yoluyla da bir giderim sağlaması mümkündür.

Kararın Özeti:

Başvurucu, hakkında birtakım basın yayın organlarında çıkan haber ve yayınlar nedeniyle, ilgililer hakkında şikâyette bulunmuş ancak şikâyet neticesinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucu, şüpheliler hakkında eksik incelemeye ve hatalı değerlendirmeye dayalı olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, yapılan yayınlar ve 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin etkin şekilde uygulanmaması nedeniyle kimliğinin ifşa edildiğini ve bu sebeple terör örgütlerinin açık hedefi haline geldiğini belirterek, Anayasa'nın 15., 17., 19., 20., 21. 22., 26., 36. ve 40. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Adil Yargılanma Hakkı Yönünden (Mağdur başvurusu)

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, Sözleşme'nin (AİHS) *"Adil yargılanma hakkı"* kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerektiğini, AİHM içtihatlarına göre, sırf sanığın cezalandırılması isteği ve şahsi öç alma saikiyle şikâyette bulunulması durumunun Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kaldığını, böyle bir hakkın koruma alanına girilebilmesi için ceza davasında medeni hak talebine imkân veren bir sistemin benimsenmiş veya ceza davası sonucunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da bağlayıcı olması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, somut olayda başvurucunun isteğinin üçüncü kişinin cezalandırılmasıyla sınırlı olduğunu, verilen kovuşturmaya yer olmadığına

dair kararın etkilerinin ceza muhakemesi süreci ile sınırlı olduğunu ve başvurucunun tespit etmiştir.

Bu sebeple Mahkeme, Anayasa'nın 36. maddesine dayanan ihlal iddiasının konusunun, Anayasa'da güvence altına alınmış ve AİHS kapsamında yer alan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kalması nedeniyle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "*konu bakımından yetkisizlik*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Maddi ve Manevi Varlığın Korunması Yönünden (Manevi Varlık-Anayasa'nın 17. Maddesi)

Anayasa Mahkemesi, bireyin şeref ve itibarının, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "*manevi varlık*" kapsamında yer aldığını, Devletin, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlü olduğunu, ancak Devletin, pozitif yükümlülüğünün, mutlaka cezai soruşturma ve kovuşturma yapılmasını gerekli kılmadığını, üçüncü kişilerin haksız müdahalelerine karşı bireyin korunmasının hukuk muhakemesi yoluyla da mümkün olduğunu, ilaveten bireyin şeref ve itibarına yönelik hakaret içerikli söylemlerden kaynaklanan zararların Devletin pozitif yükümlülükleri çerçevesinde giderimine ilişkin olarak Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletlerin karar organlarının hakaretin suç olmaktan çıkarılarak özel hukuk alanında yaptırıma tabi tutulmasını tavsiye eden birçok kararı bulunduğunu hatırlatmıştır. Mahkeme başvuru konusu olayda, yürütülen soruşturma sonucunda ilgililer hakkında bu suç yönünden kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, hakaret ve iftira suçları yönünden görevsizlik kararı verilerek dosyanın ilgili Başsavcılığa gönderildiğini, ancak başvurucu tarafından somut başvuru açısından daha etkili bir giderim yolu olan hukuk davası açma yoluna gidilmediğini tespit etmiştir.

Bu sebeple Mahkeme, başvurunun bu kısmının "*başvuru yollarının tüketilmemesi*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Diğer İhlal İddiaları Yönünden

Anayasa Mahkemesi, başvuruya konu ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını kanıtlama yükümlülüğünün başvurucuya ait olduğunu hatırlatmıştır. Mahkeme somut olayda, başvurucu tarafından soyut şekilde birtakım Anayasa hükümlerine atıfta bulunulmak ve başvuruya konu yayın organı dışındaki bir dergiye ait birtakım yayın nüshaları sunulmakla birlikte, belirtilen hükümlerin nasıl ihlal edildiğine ilişkin bir açıklama ve özellikle ihlal iddiasına konu yayın nedeniyle yaşam hakkının tehlikeye girdiğine dair kanıtlamada bulunulmadığını tespit etmiştir.

Bu sebeple Mahkeme, başvurunun bu kısmının *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 21/11/2013 tarih ve 2012/615 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Kabul edilemezlik nedenleri

Kişi bakımından yetkisizlik,

Güncel ve kişisel bir hakkın doğrudan ihlali

Açıkça dayanaktan yoksunluk.

Zorla çalıştırma ve angarya yasağı

Angarya yasağı

Avukatlık Vekâlet Ücreti,

Kararın Özü:

Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.

Anayasa'nın 18. maddesinin gerekçesine göre, angarya, kişinin emeğinin karşılığını almadan zorla çalıştırılmasıdır. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre bir maldan ya da bir kişinin çalışmasından karşılıksız yararlanmadır. Hizmetlerin karşılığında kendilerine ücret ödenen kişilerin bu yükümlülük kapsamındaki çalışmalarının angarya olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

Anayasa'da "zorla çalıştırma" yasaklanmakla birlikte bu kavramın tanımı yapılmamıştır. Bu kavramın tanımı ve içeriği belirlenirken, temel insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerden ve ilgili uluslararası otoritelerin yorum ve uygulamalarından yararlanılabilir.

Kararın Özeti:

Bir üniversitenin Bütçe Dairesinin 2003 yılı hesabının yargılanması sırasında Sayıştay 5. Dairesince yapılan yargılamada başvurucunun müvekkili hakkında sebep olunan kamu zararının kendisine ödettirilmesi (tazmin edilmesi) kararı verilmiştir. Bu karar, yapılan temyiz başvurusu sonrasında Sayıştay Temyiz Kurulunun kararıyla tasdik edilmiştir. Başvurucunun müvekkili adına yaptığı karar düzeltme başvurusu kabul edilmiş ve Sayıştay Temyiz Kurulunun kararıyla başvurucunun müvekkili hakkında daha önce verilen karar bozulmuş ve yeniden hüküm tesis edilmesi için dosya ilgili daireye gönderilmiştir. Bahsedilen kararda vekâlet ücretine ilişkin bir hükme yer verilmemiştir. Sayıştay 5. Dairesi, Temyiz Kurulunun bozma kararına uyarak başvurucunun müvekkili hakkında sorumluluğun kaldırılmasına karar

vermiştir. Başvurucu, Sayıştay Temyiz Kurulu tarafından yapılan yargılamada müvekkilinin beraat etmesine rağmen, kendi lehine vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmemesi nedeniyle savunma hakkı ile angarya yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Adil Yargılanma Hakkı (Savunma Hakkı)Yönünden

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvurunun ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabileceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, Sayıştay yargılamasında avukatla temsil edilenler ve davası lehine sonuçlananlar için vekâlet ücreti kişisel bir hak olarak kabul edilse dahi bu hakkın, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve yerleşik mahkeme içtihatlarına göre davada tarafı temsil eden avukatın değil, davası lehine sonuçlanan tarafın güncel ve kişisel bir hakkı olduğu gerekçesiyle, savunma hakkı yönünden başvurucunun mağdur sıfatı taşımadığı anlaşıldığından, başvurunun "*kişi yönünden yetkisizlik*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Zorla Çalıştırma ve Angarya Yasağı Yönünden

Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, iddialarının salt kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvuruların açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebileceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, başvurucunun çalışmasının yasal bir zorunluluktan değil, kendi hür iradesiyle gerçekleştiğini, başvurucunun yapılan işin kendisine sıkıntı verdiğinden, bunaltıcı olduğundan veya meşakkatli olduğundan değil yalnızca mahkemenin vekâlet ücretine dair hüküm kurmaması nedeniyle yargılama gideri olarak vekâlet ücreti alamadığından şikâyet ettiğini tespit etmiştir. Mahkeme, zorla çalışma yasağının ihlal edildiği ileri sürülmüş ise de yapılan çalışma vekâlet sözleşmesi gereği ifa edildiğinden zorla çalıştırma yasağı yönünden bir müdahalenin bulunmadığının açık olduğu gerekçesiyle, başvurunun bu kısmının "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2012/850 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Yaşama hakkı ,

Ölen kişinin yakınlarının başvurusu

Devletin negatif yükümlülüğü,

Devletin pozitif yükümlülüğü,

Pozitif yükümlülüklerin usuli boyutu.

İhmal nedeniyle ölümler

Kararın Özü:

Yaşam hakkının doğası gereği, yaşamını kaybeden kişiler açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle mağdur olan ölen kişinin yakınları tarafından yapılabilecektir.

Kişinin yaşama hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilemez ve vazgeçilemez haklardan olup, devletin bu konuda pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır.

Devletin negatif yükümlülüğü yetki alanında bulunan hiç bir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme iken pozitif yükümlülüğü ise yine yetki alanındaki bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların, gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı korumaktır. Bu pozitif yükümlülüğün bir boyutu da usul yükümlülüğüdür. Buna göre devlet doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek resmi bir soruşturma yürütmek durumundadır.

Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında devletin ölümcül saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, yaşam hakkı ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir. Ancak ihmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalar açısından farklı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekir. Buna göre, yaşam hakkının veya fiziksel bütünlüğün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise, "etkili bir yargısal sistem kurma" yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir.

İhmal suretiyle meydana gelen ölüm olaylarında Devlet kurumlarının ya da görevlilerinin bu konuda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali

olduğu, yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkileri gözardı ederek afet veya tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda, bireyler kendi inisiyatifleriyle ne gibi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun, insanların hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da kişilerin yargılanmaması 17. maddenin ihlaline neden olabilir.

Kararın Özeti:

9/11/2011 tarihinde Van ilinde meydana gelen 7,2 şiddetindeki depremin ardından meydana gelen 5,6 şiddetindeki artçı sarsıntıda 24 kişinin ölümüne yol açan otel binasının yıkılmasıyla ilgili olarak Van Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma sonucunda, otel işletmecisi hakkında bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne neden olma suçundan Van Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmasına, vefat eden yapı sahibi ve diğer şüpheliler hakkında kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına ve Van Valisi ile Afet ve Acil İşler Daire Başkanlığı (AFAD) görevlileri hakkında 2/12/1999 tarih ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 3. ve 12. maddeleri gereği görevsizlik kararı verilerek soruşturma dosyasının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmiş, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 9/10/2012 tarihinde Van Valisi ve AFAD görevlileri hakkında görevi kötüye kullanmaya ilişkin iddiaların somut bilgi ve belgelere dayanmadığı, ilgililer açısından suç oluşturan ön inceleme yapılmasını gerektirecek bir durumun bulunmadığı gerekçesiyle şikayetin işleme konulmamasına karar vermiş, başvurucular, vekilleri aracılığıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının işleme konulmama kararının kaldırılması ve 4483 sayılı Kanun gereği ön inceleme yaptırılması kararı verilmesi talebiyle 12/11/2012 tarihinde Danıştay'a itiraz dilekçesi sunmuş, Danıştay ise 4483 sayılı Kanun'da Cumhuriyet Başsavcılıklarının kararlarına karşı herhangi bir itiraz yolu öngörülmediğinden bahisle itirazı incelemeksizin reddetmiştir. Başvurucular, binanın yıkılmasından sorumlu olduklarını iddia ettikleri kişilerin mevzuatta kendilerine yüklenilen görevleri yerine getirmemek suretiyle görevi kötüye kullandıklarını, otelde hasar tespitinin yapılmadığını, hasara rağmen otele girişin yasaklanmadığını ve taksirle ölüme sebep olduklarını, buna karşılık ihmali olan kamu görevlilerinin etkili bir şekilde soruşturulmadığını belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ikinci olarak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca somut bilgi ve belge bulunmaması gerekçesiyle verilen şikâyetin işleme konulmaması kararına karşı ceza soruşturması yapılabilmesi için başvurabilecekleri herhangi bir makamın bulunmadığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi, başvuruyu Anayasa'nın 17. maddesi açısından incelemiştir. Mahkeme, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkı bağlamında devletin pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunduğunu, pozitif yükümlülüklerin bir de usuli yönü olduğunu ve bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devletin, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmi bir soruşturma yürütmek durumunda olduğunu hatırlatmıştır. Mahkemeye göre somut olayda olduğu gibi ihmal suretiyle meydana gelen ölüm olaylarında Devlet kurumlarının ya da görevlilerinin bu konuda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali olduğu, yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkileri gözardı ederek afet veya tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda, bireyler kendi inisiyatifleriyle ne gibi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun, insanların hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da kişilerin yargılanmaması 17. maddenin ihlaline neden olabilir.

Mahkeme başvuru konusu olayda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının, 24 kişinin ölümü gibi ciddi sonuçlar doğuran olay hakkında, Van Cumhuriyet Başsavcılığının ilk soruşturmada göz önünde bulundurduğu hususlar ile başvurucuların şikâyet konusu yaptığı hususlar hakkında hiçbir değerlendirme yapmaksızın görevi kötüye kullanmaya ilişkin iddiaların somut bilgi ve belgelere dayanmadığı, ilgililer açısından suç oluşturan ve ön inceleme yapılmasını gerektirecek bir durumun bulunmadığı gerekçesiyle şikâyetin işleme konulmamasına karar verdiğini ve başvurucuların Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının işleme koymama kararına karşı itiraz edebilecekleri bir makam bulunmadığını tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, etkili ve caydırıcı bir ceza soruşturması yürütülmediği anlaşıldığından Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşama hakkının usuli boyutunun ihlal edildiğine ve kararın bir örneğinin ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2012/998 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Kabul edilemezlik nedenleri

Açıkça dayanaktan yoksunluk

Adil yargılanma hakkı

Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılanma hakkı

Başsavcılık görüşü

Mahkemeye erişim hakkı

Maktu vekâlet ücreti

Masumiyet karinesi,

Kararın Özü:

Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvurucular için belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez.

Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri silahların eşitliği ilkesidir. Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usuli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulmasını ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olmasını anlatır.

Bireysel başvuru incelemesi, anayasal hak ve özgürlüklere yönelik ihlallerin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması ile sınırlı bir inceleme olup kanun yolu incelemesinde olduğu gibi kararın tüm yönleri ile ele alınması suretiyle eksiksiz bir hukuki denetim imkânı sağlamamaktadır.

Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak, kişinin masumiyeti "asıl" olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup, kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz.

Masumiyet karinesi kural olarak, hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir. Suç isnadı mahkûmiyete dönüşen ve suçluluğu sabit hale gelen kişiler açısından ise, artık "hakkında suç isnadı olan kişi" statüsünde olmadıkları için masumiyet karinesi iddiasının geçerli bir dayanağı kalmamaktadır. Ancak ceza davası sonucunda kendisine isnat edilen suçu işlemediğinin sabit olduğu veya suçu işlediğine kesin olarak kanaat getirilemediği ve bu nedenle sanık hakkında beraat kararı verilen durumlarda kişi hakkında masumiyet karinesinin devam ettiğinin kabulü gerekir.

Masumiyet karinesi, suç isnadının karara bağlandığı yargılamalarda geçerli olduğu için, Sözleşme'nin 6. maddesinde ifade edilen "medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar" çerçevesinde değerlendirilen idari davalar, kural olarak masumiyet karinesinin uygulama alanı dışında kalmaktadır. Ancak idari davada uyuşmazlık konusu olan maddi olayın tespitinde idari yargı mercii, aynı maddi olayı ele alan ceza mahkemesinin daha önce verdiği beraat kararına uygun hareket etmelidir. Bu kural, kişi hakkında verilen beraat kararı sorgulanmadığı sürece, aynı maddi olay çerçevesinde daha düşük ispat standardı kullanılarak kişinin disiplin sorumluluğu çerçevesinde yaptırıma tabi tutulmasına engel teşkil etmemektedir.

Bir kamu görevlisinin davranışı, suç tanımına uymasının yanı sıra disiplin sorumluluğunu da gerektirebilir. Böyle durumlarda ceza muhakemesi ve disiplin soruşturması ayrı ayrı yürütülür ve ceza muhakemesi sonucunda kişinin isnat edilen eylemi işlemediğine dair hükümler dışında, ceza mahkemesi hükmü disiplin makamları açısından doğrudan bağlayıcı değildir. Ancak bu kapsamda yapılan değerlendirmelerde delil yetersizliğine dayalı olsa bile kişi hakkında verilen beraat kararına aykırı olarak kişinin suçsuz olmadığı yönünde değerlendirmelerden kaçınılması gerekir.

Kararın Özeti:

Türk Silahlı Kuvvetlerinde uzman jandarma olarak çalışan başvurucunun, uyuşturucu madde ticareti kapsamında yürütülen bir soruşturma çerçevesinde Silahlı kuvvetlerden ayırma işlemi gerçekleştirilmiş, ayrıca başvurucu hakkında "*uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama, gece vakti hırsızlık, rüşvet almak ve vermek, iftira*" suçlarını işlediği iddiası ile kamu davası açılmıştır. Bu davanın iftira suçuna ilişkin kısmı halen temyiz aşamasındadır. Başvurucu diğer suçlamalardan beraat etmiştir. Kendisinin mesekten ayırma işleminin iptaline ilişkin açılan davası reddedilen başvurucu, bu davada Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) Başsavcılığının yazılı düşüncesinin kendisine tebliğ edilmemesinin ve aleyhine maktu vekâlet ücreti ödemeye mahkûm edilmesinin hak arama özgürlüğünü, AYİM tarafından verilen red kararında gerekçe olarak beraat kararı ile sonuçlanan ceza davasına, bu kararın gerekçesine ve dosya kapsamındaki tanık beyanlarına atıf yapılmasının masumiyet karinesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Adil Yargılanma Hakkı (Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılanma Hakkı- Başsavcılık Düşüncesi) Yönünden

Anayasa Mahkemesi, adil yargılanma hakkının unsurlarından birinin silahların eşitliği ilkesi olduğunu, bu ilkenin, davanın taraflarının usuli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına geldiğini ve bunun idari nitelikli davalarda da geçerli olduğunu, Başsavcılık görüşünün önceden taraflara tebliğ edilerek incelemelerine sunulması ve karşı görüşlerini hazırlama imkânı verilmesinin bu ilkenin ve dolayısıyla adil yargılanma hakkının bir gereği olduğunu hatırlatmıştır. Mahkeme başvuru konusu olayda, vekâlet ücreti yönünden karar düzeltme talebinin kabulüne karar verilmesi gerektiği yönünde olan ve bu itibarla başvurucunun kısmen lehine olan Başsavcılık düşüncesinin başvurucuya tebliğ edildiğini ve başvurucunun, Başsavcılık düşüncesine karşı beyanlarını AYİM Birinci Dairesine sunduğunu, bu çerçevede ilk derece yargılamasındaki Başsavcılık görüşünün tebliğ edilmemesi ile doğduğu iddia edilen usuli eksikliğin, aynı daire tarafından yapılan karar düzeltme incelemesi aşamasında giderildiğinin, ayrıca Başsavcılığın bu görüşünün ilk derece yargılaması sırasında verilen görüş ile uyumlu olduğunu, başvurucunun aleyhine ilave bir tez ileri sürülmediğini ve dolayısıyla başvurucunun ilk derece yargılaması aşamasında tebliğ edilmemiş olsa bile karar düzeltme aşamasında aynı mahiyette olan Başsavcılık görüşünden haberdar olduğunu ve buna yönelik görüşlerini hazırlama ve mahkemeye sunma imkânını elde ettiğini tespit etmiştir.

Mahkeme, başvuru konusu AYİM yargılaması kapsamında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edilmediği anlaşıldığından başvurunun, başsavcılık düşüncesinin tebliğ edilmediği şikâyeti yönünden *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı (Mahkemeye Erişim Hakkı- Maktu Vekâlet Ücreti) Yönünden

Anayasa Mahkemesi, gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvurucular için belli yükümlülüklerin öngörülebileceğini, bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemenin kamu otoritelerinin takdir yetkisi içinde olduğunu, öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğinin söylenemeyeceğini, davanın açıldığı tarihte öngörülmeyen ücretin dava aşamasında kimin leh ya da aleyhine olacağının belli olamayacağını, dolayısıyla öngörülmesi gerekli gider olarak kabulünün olanaksız olduğunu,

getirilen ücret yükümlülüğünün bir usul kuralı olduğunu ve dava aşamalarında uygulanmasını engelleyecek de bir hüküm olmadığını hatırlatmıştır. Mahkeme başvuru konusu olayda, davası reddedilen başvurucuya vekâlet ücretinin yükletilmesinde hukuka aykırı ve keyfi bir uygulama görülmediğinden, başvurucuya yüklenen maktu olarak belirlenmiş vekâlet ücretinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale oluşturduğunun kabul edilemeyeceğini tespit emiştir.

Mahkeme, hak arama özgürlüğüne yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşıldığından başvurucu aleyhine maktu vekâlet ücreti hükmedildiğine ilişkin başvurunun *"açıkça dayanaktan yoksun olması"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Masumiyet Karinesi Yönünden

Anayasa Mahkemesi, ceza davası dışında fakat ceza davasına konu olan eylemler nedeniyle devam eden idari uyuşmazlıklarda, kişi hakkında beraat kararı verilmiş olmasına rağmen, bu karara esas teşkil eden yargılama sürecinde yer alan iddia kapsamındaki olaylara dayanılmasının ve bu şekilde beraat kararının sorgulanmasının masumiyet karinesi ile çelişeceğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, AYİM kararının gerekçesinde, başvurucu hakkında yürütülen ve beraatle sonuçlanan yargılamalara ve beraat kararlarının gerekçelerine, bu kapsamdaki tanık beyanları ile yargılamaya konu suçların nitelik ve niceliklerine dayanıldığını ve başvurucunun beraat ettiği fiilleri işlediği kabulünü içeren ifadelere yer verildiğini tespit etmiştir.

Mahkeme, AYİM kararının gerekçesinde, başvurucu hakkındaki beraatle sonuçlanmış olan ceza yargılamasına atıfta bulunulduğu ve suçluluğu mahkeme kararlarıyla sabit olmayan başvurucunun yargılamaya konu eylemleri işlediği ve suçlu olduğu inancının yansıtıldığı anlaşıldığından, başvurucunun Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan MASUMİYET KARİNESİNİN İHLAL EDİLDİĞİNE ve ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı

Karar Bilgileri:

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 7/11/2013 tarih ve 2013/772 sayılı kararı.

Sistematik Kavramlar Dizisi

Kabul edilemezlik nedenleri

Açıkça dayanaktan yoksunluk

Konu bakımından yetkisizlik.

Adil yargılanma hakkı

Makul sürede yargılanma hakkı

İş uyuşmazlıkları

İşe iade davası

Gerekçeli karar hakkı

Mahkeme kararlarının çelişki olması

Çalışma ve sözleşme hürriyeti

Kararın Özü:

Çalışma ve sözleşme hürriyeti, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden olmakla beraber, AİHS ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokollerden herhangi birinin kapsamına girmemektedir.

Mahkeme kararının çelişkili olduğu iddiası, kararın gerekçesinin doyurucu, ikna edici ve yeterli olmadığı şikâyeti niteliğindedir ve adil yargılanma hakkının unsurlarından olan gerekçeli karar hakkı başlığı altında incelenmelidir.

İş uyuşmazlıklarında makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası incelenirken bu davaların niteliği ve sonuçları dikkate alınmalıdır.

Yargılamada makul süre; davanın karmaşıklığı (dava konusu olay ve olgular, davanın taraf sayısı, çözülmesi gerekli hukuki sorunların niteliği vb.), başvurucunun tutumu, yargısal makamların ve diğer kamu otoritelerinin tutumu, davanın kişi bakımından önemi dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

İş uyuşmazlıklarını ivedilikle çözerek işçi ve işveren açısından hukuki belirsizliği ortadan kaldırmak hususunda yargı organları özel bir itina göstermelidir.

4857 sayılı Kanun'da işe iade davalarının sonuçlandırılması için öngörülen iki aylık süre, mahkemelere yönelik bir süre olduğundan düzenleyici niteliktedir. Yapılması gereken duruşmalar ve duruşma aralıkları, bilirkişi raporlarının beklenmesi, şahitlerin dinlenmesiyle tebligat işlemleri göz önünde bulundurulduğunda, bu süreler aşılabilir. Bu nedenle öngörülen süreyi aşan her

yargılamanın süresinin makul olmadığı ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği söylenemez.

İşe iade davalarının başvurucu açısından taşıdığı değer ile davanın kısa sürede bitirilmesindeki başvurucunun kişisel yararı göz önüne alındığında bu davaların süre yönünden diğer davalarla aynı nitelikte olduğu da söylenemez.

Kararın Özeti:

Başvuru konusu olayda, iş akdi işveren tarafından feshedilen başvurucunun iş mahkemesi nezdinde açtığı feshe itiraz davasında iş mahkemesi, 17 buçuk ay gibi bir süre sonunda davanın kabulüne karar vermiş, temyiz edilen karar Yargıtayca bozularak ortadan kaldırılmış ve kesin olarak reddedilmiştir. İki dereceli yargılama sisteminde dava 3 yıl 5 ay sürmüştür. Başvurucu, işe iade davasının, 4857 sayılı Kanun'da bu davaların üç aylık süre içinde kesin olarak karara bağlanması gerektiği belirtilmesine rağmen, yaklaşık 40 aylık makul olmayan bir sürede kesin olarak sonuçlandırıldığını ve davayla ilgili kesin kararın kendi içinde çelişik olduğunu belirterek hak arama hürriyeti ile çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Adil Yargılanma Hakkı (Gerekçeli Karar Hakkı) Yönünden

Anayasa Mahkemesi, mahkeme kararının çelişkili olduğu iddiasının, kararın gerekçesinin doyurucu, ikna edici ve yeterli olmadığı şikâyeti olduğunu ve adil yargılanma hakkının unsurlarından olan gerekçeli karar hakkı başlığı altında incelenmesi gerektiğini tespit etmiş ve başvuruya konu ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını kanıtlama yükümlülüğünün başvurucuya ait olduğunu hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, mahkeme kararında başvurucunun iddia ettiği gibi bir çelişkinin olmadığı ve gerekçeli karar hakkına yönelik bir hak ihlalinin bulunmadığını tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddianın yerinde olmadığı ve bir ihlalin bulunmadığı anlaşıldığından, başvurunun gerekçeli karar hakkı şikâyeti yönüyle "*açıkça dayanaktan yoksun olması*" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti Yönünden

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, çalışma ve sözleşme

hürriyetinin, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden olmakla beraber, AİHS ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokollerden herhangi birinin kapsamına girmediğini ve başvurucunun çalışma ve sözleşme hürriyeti konusundaki şikâyetinin, Anayasa ve Sözleşmenin ortak koruma alanında olan bir başka hakla bağlantılı da olmadığını tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, başvuru konusu çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlal iddialarının Anayasa ve AİHS'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşıldığından bu iddianın, *"konu bakımından yetkisizlik"* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Adil Yargılanma Hakkı (Yargılamanın Makul Sürede Tamamlanmadığı) Yönünden

Anayasa Mahkemesi, medeni hak ve yükümlülükler ile cezai alanda yöneltilen suçlamalara ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme, başvuru konusu olayda, yargılamanın İş Kanunu'nda öngörülen sürelere oranla haklı görülemeyecek derecede uzun bir süre olan 3 yıl 5 ayda tamamlandığını tespit etmiştir.

Mahkeme, açıklanan nedenlerle, iş ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkların özellikle de işe iade talebini içeren feshe itiraz davalarının niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında, 3 yıl 5 ay gibi bir sürenin makul olmadığı aşikâr olduğundan, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine, başvurucuya manevi tazminat ödenmesine ve kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

Kararın tam metni için web bağlantısı